

Veres János

Vidít az ég

Hirt hoz felőled felhők vattaszárnya,
falunév-tábla csábit, csal feléd;
vidít az ég, hogy ne zuhanjak gyászba,
de — énám sötét út vár s vereség!

A forgószelet szívárvány hasítja,
tükrös tűzhelytől ível szívedig,
törvényeinket táncos tenger írta,
morájától a holt is felszökik.

Leszegett fejfelé éljek? Számkivetve?
Zuhatag zúg át rajtam, jéghideg.
A mindenség özönlik szép szemedbe,
kisértésid játszó delfinek.

Sokára-jött napos vasárnapom vagy,
a látnokság hát újra ránk maradt;
tudatontúli titkos parazsunkat
ápoljuk elszántan a por alatt!

Hangod már merő lefojtott hevenség,
a vén eperfa értőn bólogat.
Ne törd, hogy kedved csúf gyomok

kikezdzék,
foggal, körömmel véd meg jussodat.

Nyomná a számat telt méregpohárhoz,
te győzz, ó, hívás édes jajszava;
az se baj, ha a virradat megátkoz,
fűzz össze minket, bársony éjszaka.

Csillagok fia

Sistergő, aranyport füstölgő
csillagokkal kelek-fekszem,
csillagokkal, kiktől
fenséges szikrázást tanulok
mióta megszülettem,
nem ér fel hozzájuk
se iszap, se hamu,
se vér, se átok,
égi fényeiktől tanulom
a rendet, a tisztaságot:
gyémánt-göröngyök, arany-pitykék,
ti sose csaltatok meg engem,
csak nézzétek, nézzétek orcátokat,
akár a tükörben,
a szememben.

Legédesebb terheim ti vagytok,
a földi ékszerek elvesznek,
kicsorbulnak, kihűnynak,
de ti sohasem lohadtok,
halhatatlan ragyogással
remegtek az égen,
mint a szabadság, igazság
fellázadt rabszolgák
vágyában, képzeletében:
szárnyas pejszikómon köztetek járok,
ha leszál az est,
kinyílnak a mécsvirágok,
ó, mily jól esik éreznem,
hogy mint fedő alatt a gőz,
itt gomolyogtok bennem!

Banos János

Havak havában

Parátomnak

Harangszó hívja a tengert
kicsi öccs a bátyjaurát:
„Hallod-e a záporos időt?
mellkason dobognak regruták

S az őszirózsát látod-e
az elfehéült szeretőt?
A mellek duzzadt szirmai mint
hervasztják a csecseniőt?”

Szóval hullámmal fölfelele
tenger a harangszónak:
„Hallom a záporos időt
üt engem koporsónak

S a rettenetes szirmokat
látom az őszirózsát
Könnyekké hervad mindenik
csontos könnyeik szórják”

★

Havak havában kóborolva
a magány széles folyosóin
Emlékszel még Pistám
szerelmeink kihült kenyerére?

Didergett bennünk a város
láz-arcos árvasága
A szesz tornyait ostromolni
masíroztunk az éjszakába

S megint az éjszaka Ismét
a fény áruló pribékje
Emlékszel még Pistám
a láncos lantra s a FEHÉRRE?

Minket mert nem az ének
a csönd tanított meg a dalra
Zülljön szét körülöttünk
a bárdok birodalma

Hann Ferenc

Stílusgyakorlatok a hetvenes évek avitt divatja szerint

Búcsúzó szerelmesvers

veszendő velencém
szomjam: olthatatlan
sári-fű-virágom
súlyos sárba fagytan
istrángom: feszülő
gúzsok gúzsza: bilincs
meszesült jövőndő:
varangy hasán a kincs

oldj meg víz forrás
esendő
egemet gyalázó emlé
maga farkába harapó
végtelen
fekete erdő

mert ágyadban
fertelmes vonalak
miniszterpapiros-algák
szabnak-szabdálnak
húsomat marják
mellékdal:

legyen hát kedved égi csendes
ha kell átkos ha kell engedelmes
álmodban átmegy az utcán a kedves

Volt egyszer egy ősz

Karéjos szél, felhő, sácsszilánk.
Láng:

tarjagos, fáradékony.
Az elszórt szóra ma ki vigyáz?
Visong a koldus alkony.
A keréknyom csenddel, levéllel van teli.
Riadtan peng a drót fenn.
A som vesszeit tördeli.
Örtüz mögött kókad az isten

Elégsz kiselejtezett pöreimben.

a gond gyaláz meg
estére elfáradsz
láz koptat
elnyúz az idő
készül a varjak foldozta
pimaszul silány szemfedő

egy reggel a kút vizén jég
arcodon ámulat fészkel
péntek lesz
korcaira szakad a nap
köldökén feketült éggel
a várandós éj meghasad

Hány óra?

A tanár és M. ott ültek egy kopottas, barna, támlás padon a kerületi kapitányság egyik irodája előtt, a kihallgatásukat várták. A folyosóra nyíló lengőajtót hátrafont kézzel őrizte egy rendőr. M. az ablakra nézett, mint aki a beszűrődő fény élességének észrevétlenül változásaiból próbálja megállapítani, hány óra lehet. A tanárnak volt órája, de M. nem akarta megszólítani: hacsak nem feltétlenül szükséges, egyáltalán nem akart szólni hozzá. Nem azért, mert megtiltották a beszélgetést; M. úgy érezte, ha simán meg akarja úszni az ügyet, valamilyen, a helyzethez illő magatartásformát kell teremtenie magának, és következetesen aszerint viselkednie. Ha beszélget, susmog a barátjával, azt hihetik, egyeztetik a vallomásukat, valószínűnek vélt kérdésekre adandó válaszukat fogalmazgatják. M. a zsebébe nyúlt cigarettáért, a dobozt odakínálta a tanárnak, csaknem felállt, hogy a rendőrt is megkínálja, de ezt a „civil” mozdulatot azonnal visszafogta, mint aki már alkalmazkodott az új helyzethez, mint aki titokzatos forrásból pontosan értesült, hogyan kell viselkednie egy előállított állampolgárnak a kihallgatása előtt.

„És, ha a rendőr kínálná meg őket cigarettával?”

Nyilván elfogadhatná vagy elháríthatná; még az is elképzelhető — ha nincs cigarettájuk —, egyszerűen kérnek a rendőrtől, aki ad, vagy nem. M. rádöbben, hogy ők itt csak kérhetnek, esetleg elfogadhatnak, másfelől a rendőr csak adhat, vagy megtagadhat, az érzelmek kifejezéséhez szükséges feltételek felfüggesztettek, nyilván, mert az igazság kiderítéséhez nincsen szükség érzelmekre.

Óvatosan macorogni kezdett a padon, távolabb húzódott a tanártól. aztán lopva a rendőr arcába nézett. Egyáltalán észrevette-e az előbbi „civil” mozdulatot, és főként azt: hogyan fékezte meg, fojtotta el már csírájában, s mintegy bűnhődni vágyón, hogyan ült távolabb a barátjától, nem kérdezve meg, hány óra, bármennyire is szeretné tudni...

De a rendőr láthatólag nem vett tudomást erről; M. most a tanarra nézett, mindenképpen szükségét érezte, hogy valakit együttérzéséről biztosítson; hogy egyedül és kizárólag ő az oka, hogy ebbe a mindannyiuk számára kínos és feszélyező helyzetbe sodródtak. A tanár nem nézett rá; M. konok, elszánt kifejezést — hogy harcolni fog és nem adja meg magát egykönnyen —, és valami neki szóló utasítást fedezett fel az arcán, parancsot, hogy ő is harcoljon. M. elkapta tekintetét a barátja arcáról, megszívta a cigarettáját, és mintegy szórakozottan nézelődve ismét a rendőr arcát fürkészte, mintha onnan is a viselkedésére vonatkozó útbaigazítást igyekezne leolvasni.

„Először, első alkalommal vagyok ilyen helyzetben és ilyen helyen. Nagyon természetes, hogy zavart és tanácstalan vagyok.”

Jólesőn átvillant rajta, hogy nem érez félelmet, tettét gyerekes csínynek minősíti — talán kissé többet ivott a kelleténél —, ez hamarosan és megnyugtató módon tisztázódik a kihallgatás során; nem kell köntörfalaznia, nem kell társával suttogva egyeztetett történeteket előadnia; egyszerűen elmond mindent, úgy, ahogy az valóban történt, és mivel igazat mond, az úgy lezárul. Úgy érezte — sőt, így tartotta igazságosnak —, tettéért éppen a kihallgatásra való szorongó várakozás a büntetés; a rendőr érzelmeket elutasító és a tanár merev, kioktató arckifejezése.

„Iszunk egy konyakot, aztán hazamegyünk, és alszunk egy jót.”

Álmos volt, és rettentően vágyott rá, hogy felhajtson egy konyakot, sürgető szükségét érezte az alkohol nyújtotta támogatásnak, amely valamelyest oldhatná a szorongásait. De belátta: a megérdemelt büntetéshez tartozik, hogy enyhítés nélkül viselje el a helyzetet, amelybe tette révén került: úrníe kell tehát, képtelen kívánságok és minden nyafogó szánakozás nélkül önmaga iránt.

De a tanár és a rendőr arcáról leolvasott utasítások? A tanár harcra, körömszakadtáig tartó ellenállásra készülődött, és őt is erre biztatta; a rendőr szertartásos és nyilván hivatásszerűen gyakorolt közönye őszinte beismerésre ösztökélt. M. gondosan elnyomta a cigarettáját a hamutartóban, és türelmetlen, sürgető vágy fogta el, hogy azonnal megtegye ezt az őszinte, beismerő vallomást; hirtelen különös, váratlan és csodálatos összefüggéseket fedezett fel — mintha a szeretet, az együttérzés legalább külsődleges megnyilvánulását, a szorongását enyhítő konyakot, sőt a vetett ágyat is éppen egyedül az ő érdekében tagadták volna meg tőle, azért, hogy a csupán átmeneti, ideiglenes jelleghű megkönnyebbülés helyett a teljes értékű gyógyszert nyújtás: a beismerő vallomásban és a készséges együttműködésben való feloldódás hosszú távra szóló örömét.

„Az Ezüstszívről hallgass!”

A tanár köhögni kezdett, és szája elé tartott tenyere mögül hallatszott a parancsoló, ingerült suttogás, aztán még egyszer: „Az Ezüstszívről hallgass!”. A tanár kivörösödött arccal köhögött tovább, eltartva magát a füstölő cigarettát.

— Kuss.

A rendőr lábujjhegyre emelkedett, aztán lassan visszaereszkedett a sarkára.

M. összerezsent, érezte, hogy elvörösödik, mintha az ő címére érkezett volna a rendreutasítás. Meghökken, mintegy ártatlanságát hirdető mozdulattal fordult a tanár felé, aki vörös képpel és vörös fülekkel ült a helyén, nem nézett. M.-re megszívta a cigarettáját, aztán a köre dobta a csikket, a hamutartó mellé és a sarkával rátaposott.

— Nem bírja el a segge a testit?

Ez neki szólt — M.-nek nem támadhattak kétségei. A rendőr nem mondta túl hangosan, amit mondott —, az irodában nem hallhatták meg —. M. a jövőbeni viselkedésére vonatkozó oktatást vélt kiolvasni a szavakból. A rendőr látja, hogy nem megrögzött, hétpróbás bűnözőkkel, vagy csavargókkal, hanem megtévedt, becsületes emberekkel van dolga, akik eszpresszóban üldögéltek, zenét hallgattak, megittak egy-két pohárka konyakot...

És nekiszegeződött a kérdés:

— Magának ez kielégítő magyarázat, fiatalember? Gondolkodjék csak! Mesélje csak el nekünk, mit is műveltek maguk az Ezüstszív eszpresszóban?!

M. megrázta a fejét, mint aki haladékot kér, hogy kissé átgondolhassa a történeteket, hogy minden apró részletet pontosan felidézhesen, mielőtt válaszol...

Jeges érzés futott végig rajta: hátha a tanár semmit nem sűgött neki, csak ő hallotta a „figyelmeztetést”? És meddig várakoztatják még őket? Mit kérdeznek majd, és mi az, amit tudnak? Egyáltalán: mi az, amit nem szabad tudniuk? Mire vonatkozik „az Ezüstszívről hallgass!”, ha mégis jól értette a tanárt? Miért olyan mindenre elszánt az arca, és miért hajította a csikket a hamutartó mellé a rendőr szeme láttára? És a rendőr miért őt gorombította le a tanár helyett? *Miért vannak ők itt?*

Külön hallgatták ki őket, maga a rendőrkapitány és egy hadnagy. A kapitány zömök, rövidre nyírt, őszes-szürke hajú, ötvenes, a hadnagy magas, testes, lomha mozgású, hajlott hátú férfi volt; a kapitány, mint aki képtelen elfojtani az M.-ék cselekménye miatt érzett felháborodását, többnyire ordítva tette fel kérdéseit és káromkodott; a hadnagy halkan, választékosan fogalmazva, nyájas, csevegő hangon kérdezett.

— Tisztában vannak azzal, hogy mit műveltek? — üvöltött M.-re a kapitány. — Legalább kijózanodtak annyira, hogy fel bírják fogni?

— Igen — válaszolta M.. furcsa megkönnyebbüléssel és rezzenéstelen tekintettel egyenesen a kapitány szemébe nézve, a maga részéről mélységesen megbánta a történeteket és készen áll, hogy tettéért vállalja a következményeket...

A hadnagy még nem kapcsolódott be a kihallgatásba, egy távolabbi íróasztalnál ült, iratokat olvasott, s közben jegyzetelt, fel sem pillantott a munkájából. M. lassan, valami megmagyarázhatatlan okból félni kezdett a látszólag iratokba temetkezett hadnagytól, és — maga sem tudta, miért — csöppet sem félt az üvöltöző rendőrkapitánytól. Furcsa és rejtett értelmet vélt kiol-

vasni a kapitány szavaiból, s főként a tekintetéből. Mintha egyidejűleg két párbeszéd folyt volna közöttük: a felszínes, a kívülálló, az íróasztalnál feszülten figyelő hadnagy számára, és az igazi, amely csak rájuk kettőjükre tartozik. Így, mikor például azt ordította a kapitány: „Tisztában vannak azzal, hogy mit műveltek?!”, valójában ezt mondta M. arcára függesztett tekintete: „Hát elment az eszed, fiú?, gondold meg, mit beszélsz, ez nem tréfadolog! Találj ki valamit, hogy kihúzhassalak a pácból, valami elfogadhatót, hogy lezárhassam ezt az átkozott históriát, eh, nem magunk között vagyunk, az ördögbe is!”

— Mennyi szeszes italt fogyasztottak, és hol? — vakkantotta a kapitány a hadnagnak szóló hangján.

„Volt-e melltartó a művésznőn, vagy csak úgy, melltartó nélkül zongorázott?”

A kapitány kérdését pimaszul, illetlen tolokodással lökte félre emez. M. többé-kevésbé világosan emlékezett rá, hogy randevút beszélt meg az Ezüstszív zongoristanőjével, sőt, az eszpresszó vendégei közül vitába keveredett valakivel (talán épp a művésznő miatt), kis híján pofon is csattant, végül elmentek a tanárral az Ezüstszívből, hogy záróra felé visszamennek majd; a tanár hölgyismerőse is velük volt egy darabig, de aztán sírva fakadt, hangosan kacagott, aztán ismét sírva fakadt, végül hányni kezdett, haza kellett kísérni. De: viselt-e melltartót a művésznő, vagy nem? M.-et kényszerképzethez hasonló érzés kerítette hatalmába, hogy tisztázza ezt a kérdést; amennyiben ez nem sikerül, sem az ordítva, sem az atyailag kérlelő tekintetekkel feltett kérdésekre nem lesz képes kielégítő választ adni. Megpróbálta hát maga elé képzelni a művésznőt ott az Ezüstszív cigarettafüstös zsvájában, a kávéfoltos csipketerítővel letakart zongoránál, a zongorán ezüstszerű fémtálca, a tálcán félig ivott likőröspohár, a megliöbbenő fehér-szőke haj, a művésznő hörpint egy kortyocskát a likőrből, és rekedtes hangon énekel egy lassú ritmusú, mélabús dalt; fehér, párnás ujjacskái éppen csak érintik a billentyűket, aztán odatántorodik a zongorához egy piros műanyag nyakkendőt viselő férfi, megtámasztja kezével a zongorát, a rózsaszín fülecskébe suttog valamit, a művésznő hátraveti a fejét, csilingelő hangon felkacag, és két gömbölyű, veritéktől fénylő keble telten, ingerlően táncol a vörösbor színű csipkével áttört blúz alatt...

M., székén kihúzva magát, falta szemével a művésznőt, perzselő vágy ösztökélte, hogy megvédelmezze attól a részeg alaktól, aki isten tudja miért suttog a fülecskéjébe; felháborodottan kiitta a konyakját, újabb konyakot és egy „pinchehideg” sört rendelt magának — a tanár pohara csaknem érintetlen volt, maga a tanár a végén tartózkodott —, megindult lélekkel nézve a művésznőt, és csöppet sem lepődve meg, hirtelen felfedezte, hogy egész életében mindig és mindenütt egyedül őt kereste, már az is milyen csodálatos egybeesése a dolgoknak, hogy ez itt és most villant az eszébe; végre egymásra letek: nincs más hátra, mint haladék nélkül gyöngéd és finom beszélgetést kezdeményezni, ujjai közé fogni a fehér kezeckét, közölni, hogy

szándékai komolyak, hogy soha többé el nem hagyják egymást, és ezt az éjszakát feltétlenül együtt kell eltölteniük... De: viselt-e melltartót, vagy nem?

— Ej, ej... nyugodjék meg, kérem. Biztosan ég a pokol... Igyék egy pohár vizet! Lépjen a mosdóhoz, frissitse fel magát, és mindenekelőtt bátran használja a zsebkendőjét!

M. megrezzenve a hadnagra nézett, aki barátságosan mosolygott rá, aztán gyorsan körülpillantott a helyiségen, de semmiféle tisztálkodóalkalmatosságot nem látott, a zsebébe nyúlt, de nem találta a zsebkendőjét sem, újra körülnézett a szobában, de csak egy szájával lefelé fordított, repedt üvegpoharat látott a hadnagy íróasztalán egy vaskos iratsomó mellett.

— Csak nyugodtan, kérem! Biztosan a másik zsebében van!

M. nadrágja másik zsebébe nyúlt, ahol csakugyan megtalálta zsebkendőjét. Hosszan, erősen fújni kezdte az orrát, s közben lopva ismét körülnézett, de sehol nem látott mosdót. Talán úgy értette a hadnagy, hogy *menjen ki az ajtón*, és keresse meg? De vajon csakugyan így értette-e, vagy csupán tréfa az egész?

A hadnagy mutatóujját az asztalával szemben a falnak szögezte. — Mossa meg a kezét, arcát. Talál poharat is. Szappan is, törölköző is van...

M. a jelzett irányba nézett, de nem látott sem szappant, sem törölközőt, sem poharat.

A kapitányra nézett, mint aki a kettőjük közt lévő titkos beszélgetés alapján segítséget és útbaigazítást kér: mit tegyen most?

A kapitány ott ült, az íróasztalnál és lassan lapozgatva egy iratsomóban, egy roppant, hatszögletű golyóstollal jegyzeteket írt a gépelt papírlapok margójára, a golyóstoll kénkősárgán villogó hat lapján megbilincselte legyek vonaglottak... A kapitány fel se pillantott munkájából, akár az imént a hadnagy; deresedő, kurtára nyírt hajából azonban egy emberi ujj alakú tincs határozottan a helyiség egy pontjára szegeződött; M. hirtelen az adott irányba nézett, és megpillantotta a halványkék porcelánból készült mosdókagylót. Tükör is volt fölötte, a tükör alatt takaros üvegpohár, tisztára törölt poharakkal, oldalt, a törölközőtartón kék, zöld és vörös frottirtörölközők... M. görcsösen behunyta, aztán kinyitotta a szemét, de a kék porcelánmosdó helyén csak salétromfoltos falat látott, és a kapitány szörnyű golyóstolla is közönséges írószerszámmá változott. Nyirkos, hideg veriték ütött ki a homlokán, tompa, fojtogató szorítást érzett a szíve táján, a keze reszketett. A hadnagra nézett: az bátorító mosollyal nézett vissza rá, mint a számtantanár, aki igyekvő, szorgalmas, de nehézfejű diákot feleltet a táblánál, és mindenképpen azon van, hogy legalább az elégségest kihúzza belőle...

„De hát mit akarnak hallani?”

Erre nem lehetett más válasz: az igazságot, és M. igyekezett megkapaszkodni ebben a szóban, hiszen semmi rossz nem érheti, amíg tiszta lelkiismerettel állíthatja önmaga előtt, hogy az igazat csakis az igazat mondja... Konyakot itt-ott. — Istenem, ha ihatna egy, esetleg két pohárka konyakot! —, aztán az Ezüstszív, a művésznő, a talán kissé hangosabb szóváltás a zongora körül ténfergő, műanyag nyakkendős alakkal...

„Volt rajta melltartó, vagy nem?”

A látszólag egyáltalán nem a tárgyhoz tartozó kérdés hirtelen mintha rejtett és titkos értelmet nyert volna. Ha még ez is képtelen megválaszolni, hogyan nyilatkozhat súlyosabb ügyekben az igazságról? Hogyan állíthatja: csakugyan így történt minden, és nem másként, nem a büntetéstől való félelem torzította el, s rendezte újra számára kedvező módon az eseményeket? Aztán: a tanár tényleg odasúgta neki, hogy hallgasson az Ezüstszívről, vagy csak képzelte, de, ha képzelődött, miért éppen ezt a figyelmeztetést? A kapitány miért biztatja a szemével arra, hogy „találjon ki valami elfogadhatót, hogy kihúzhassa a pácból”, amikor céklavörös képpel ordít vele, és bilincsbbe vert legyek mászkálnak a golyóstollán? A hadnagy miért mutat a csupasz falra, hogy ott a mosdókagyló? Vagy álmodja az egész, vagy látomásai támadtak a konyaktól — de, ha így van: miért nem hallucinál egy csipetnyi megnyugtató igazságot, ha még oly' apró dologban is, mint az, hogy volt-e melltartó a művésznőn?

Tették, mint „botrányos részegség”, szabálysértésnek minősítették, az ítélet ezer-ezer forint pénzbüntetés volt, amit a kapitány szabott ki. Külön bocsátották el őket, előbb a tanárt. aztán jó fél óra múlva M.-et, aki egy kocsmában gyorsan felhajtott két konyakot, aztán lassan elszopogatott egy megfelelően behűtött sört, megevegt egy pár virslit mustárral, rágyújtott, és indult a vasárnapi utcán hazafelé.

„Unatkoztak biztos, azért tartott ennyi ideig.”

Minden elítélő szándék nélkül gondolt az elképzelhető magyarázatra — elvégre nem lehet túl érdekes, vagy üdítő időöltés félrészegen előállított emberek kihallgatása, akik — miért ne? — betörés, rablás, vagy akár gyilkosság elkövetői is lehetnek... Nagyon érthető, hogy a rendőrtisztviselők elsősorban a valószínű szemponttól vezéreltetve, valamint, hogy a sivár és kisszerű esetek okozta mélységes közönyt és undort legyűrjék valahogy, azt játsszák, hogy nincs sivár és kisszerű eset, hanem csak nagy esetek vannak. M., ha ebből az újonnan feltételezett szempontból vizsgálta a történeteket, végre kielégítő magyarázatot kapott. Megvárakoztatják az elkövetőt és kihallgatás előtt, a kérdéseket általánosságban teszik fel, és legfőképp bizonytalanságban hagyják, hadd gondolkozzon a dolgokon, egészen az utolsó percig...

„Hány óra lehet?”

Hirtelen támadt vágy fogta el, hogy megtudja, most nem kell azon tépelődni, megkérdezheti-e a barátját, vagy bárkit, akit csak akar. Szétnézett az utcán, de villanyórát nem látott; nézegetni kezdte az ünneplőbe öltözött, sétálgató embereket, hogy kit szólítson meg. És megint elfogta a bizonytalan jellegű, tárgyitalan szorongás, mint mikor azt latolgatta, hogy megszólítsa-e a tanárt. Furcsa, érthetetlen szégyenérzet öntötte el; halogatta a pillanatot, hogy feltegye ezt a cseppet sem szokatlan, ártatlan kérdést, amely tartalmát és jellegét tekintve egyszerűben riasztóan mássá vedlett: a cél nem az volt, hogy megtudja, hány óra, hanem, hogy kitől tudja meg. Elhatározta, hogy lehetőleg magához hasonló életkorú és egyedül sétálgató fiatalembert szólít meg, mint aki bizonyos cinkos egyetértésre és helyeslésre vágyik, elvégre ruházata gyűrött, szeme véres és karikás, lehelete konyakszagú... Aztán megpillantott egy fiatalembert, aki egyedül sétálgatott, nekifohászva odalépett hozzá, és megkérdezte, hány óra; megmondták; M. kissé túlzott lelkesedéssel megköszönte a felvilágosítást, eldobta a csaknem körmére égett cigarettát, ismét rágyújtott, de a szorongó, nyugtalanító érzés nem múlt, nem csökkent...

„Miért nincs nekem órám?”

„Mert nem éreztem hiányát; egyébként ébresztőórám van: nincs kidobnivaló pénzem ilyesmire; igazán nincs szükségem rá; ha tudni akarom, hány óra: ott vannak az utcai órák, vagy megkérdezem.”

M. agyát hirtelen megjárta az eszelős gondolat, hogy a rendőrkapitány valójában azért sújtotta ezer forint pénzbírsággal, mert nem visel karórát. De az iménti érveit, minden látszólagos gyakorlati jellegük ellenére, nem érezte igazán meggyőzőnek. Végtére is, mindenkinek van karórája, utcán focizó kölköknek és hullaszállítóknak egyaránt, talán a szállított hulláknak is. A márkás aranyórákat leszámítva, az óra birtoklása semmiképpen nem tartozik a rangot és anyagi jólétet hirdető jelvények közé — akkor miért van karórája mégis mindenkinek? És neki miért nincs? Előbb-utóbb, nyilván, ő is vesz. Ez valahogy elkerülhetetlennek látszott, mint a halál: M. úgy döntött, hogy mielőtt lefekszik otthon, megebédel valami kertvendéglőben, és iszik egy-két hideg sört.

A fűtő

Heinrich von Kleistnek

A FŐGÉPÉSZ

Kolhász Mihály, harmincegy éves kazánfűtő, aki hét éve volt az ...-i gyár dolgozója, 197... szeptember 9-én, délelőtt tíz óra előtt öt perccel, miután jól hallhatóan kopogott a főgépész ajtaján, az irodába lépett, hogy átvegye a fél liter tejet, a „védőitalt”.

A főgépész kissé zavart és sajnálkozást kifejező arccal közölte a fűtővel, hogy a „védőital további kiadását felsőbb utasításra megszüntették”; a kazánházat megtekintette az Országos Közegészségügyi Intézet főorvosa, aki a vizsgálat során megállapította, hogy az ...-i gyár kazánháza nem tartozik az „egészségre ártalmas, vagy különösen ártalmas munkahelyek közé”, így a kazánfűtők számára a védőital kiadását a jövőben nem javasolhatja”. A vizsgálatról készült jegyzőkönyvet aláírta az üzemvezető főmérnök és a szakszervezeti bizalmi, tehát az ügy mindenképpen lezártnak tekinthető!

Különösnek tartja, vonta fel a fűtő a szemöldökét, hogy milyen joga szülehetett „egy mindenképpen lezártnak tekinthető döntés” egy olyan ügyben, amelyet a közvetlenül érdekelték, a fűtők meghallgatása nélkül, a hátuk mögött hoztak; valamint azt a körülményt, hogy a vizsgálat időpontjáig eltelt évek során miért kapta meg minden fűtő a napi fél liter tej védőitalt, és miért nem minősült az ...-i gyár kazánháza „az egészségre ártalmas, vagy különösen ártalmas munkahelynek”.

Ami a munkakörülményeket illeti — hét éve dolgozik a kazánházban, gázban, porban és mocskokban, mint az első napon; tehát vagy jogtalanul kapta hét éven át a védőitalt, vagy a most lefolytatott vizsgálat alapján hozott döntés törvénysértő és jogtalan. Mivel e két lehetőséget megfelelő súlyú bizonyítékok híján képtelenek kell tartania, egyetlen, az értelem számára elfogadható magyarázat kínálkozik: mégpedig az, hogy tévedés történt. Véleménye szerint, erre a körülményre a főgépésznek,

aki a fűtők közvetlen főnöke, kötelessége lett volna felhívni a bizottság figyelmét; ha ez megtörténik, a bizottság nyilvánvalóan figyelembe veszi és mérlegeli a jóhiszemű és mindenképpen szükséges felvilágosítást.

A főgépész kissé emelt hangon vágott közbe: erélyesen visszautasítja, hogy kioktassák a kötelességei felől, főként, ha minden alap nélkül vádolják kötelességmulasztással. Az sem kötelessége, nyomta meg a szót, hogy „egy apró-cseprő ügy minden részletéről beszámoljon a beosztottjainak”, de ennek ellenére tudtára adja Kolhász Mihálynak, hogy „nem tett lakatot a számára a bizottság előtt”, és elmondta mindazt, „ami nem egyedül Kolhász Mihály számára furcsa és különös ebben a védőitalügyben”.

A fűtő a főgépész elnézését kérte, de mivel nem akarja ismét elkövetni a hibát, hogy elhamarkodottan ítél, fönntartja véleményét, hogy az „ügyet korántsem véglegesen” lezáró ok csak is a tévedés lehet, és míg minden kétséget kizáróan be nem bizonyosodik az ellenkezője, eltökélt szándéka, hogy szilárdan kitart álláspontja mellett.

A FŐMÉRNÖK

A főmérnök összeráncolt homlokkal igyekezett emlékezetébe idézni a „védőitalügyet”, amelyet Kolhász Mihály röviden és világosan előadott, kérve a főmérnököt, hogy „mint az ügyben döntést hozó személyek egyike”, segítsen tisztázni „ezt a nyilvánvaló és jóhiszemű tévedést”.

A főmérnök barátságos hangon a fűtő türelmét kérte, s kutatni kezdett az íróasztalon heverő iratcsomók között, majd sorban kihúzta az íróasztal fiókjait, és folytatta a keresgélést. Aztán „hát itt bújkált a kis gazfickó!” kiáltással két ujja közé csípett, és kihúzott az egyik fiókból egy papírköteget. Darabig figyelmesen, mozdulatlanul arccal az irat tanulmányozásába mélyedt, majd visszacsúsztatva az iratot a fiókba, Kolhász Mihály arcára függesztette szemét.

Az eljárás és az ügyben hozott döntés mindenben megfelel az érvényben levő törvényes utasításoknak és rendelkezéseknek, ellenkező esetben, mint a vizsgáló bizottság egyik tagja, nem írhatta volna alá a vizsgálatot lezáró jegyzőkönyvet. De, hogy

eloszlása Kolhász Mihálynak az „üggyel” kapcsolatos, „bizonyos szempontból nagyon is érthető” aggályait, közölnie kell — elismeri, mulasztást követett el, hogy ezt a körülményt nem ismertették a dolgozókkal —, a „védőitalügyben fogatosított intézkedés egy nagyszabású és hosszú távra érvényes, a legapróbb részletre is kiterjedő takarékosági program része”, s ha a terv pillanatnyilag „népszerűtlen” is, nem vitatható, hogy „mindannyiunk érdekeit messzemenően szolgálja”. Tudomása szerint, „mielőtt a szükséges és ésszerű takarékosagra ösztönző törvényerejű rendelet a végrehajtási utasítással életbe nem lépett”, gyakorlatilag minden kazánfűtő védőitalt kapott, tekintet nélkül arra, hogy ezt a juttatást az „egészséget károsító munkafeladatok indokolták vagy sem”. Nem állítja, hogy bizonyos munkafolyamatok — például a salakozásnál keletkező gázok — ártalmatlanok az emberi szervezetre, de ami az ...-i kazánházat illeti, a szellőzés „kielégítőnek mondható”, míg más gyárakban és üzemekben a „mienknél sokkalta keservebb a helyzet”.

Valamelyest előrehajolt székében, és cinkosan Kolhász Mihályra villantotta a szemét. „Tudjuk mi azt, hogy azt a védőitalt, amit a sarki kocsmában mérnek, a mi kazánfűtőink, bár-hogyan is döntött a bizottság, ezentúl sem fogják maguktól megtagadni!”

Kolhász Mihály megköszörülte a torkát, majd kijelentette, hogy ami „öt magát illeti, nem tart igényt a sarki kocsmában kapható védőitalokra”, s ha mégis így lenne, „senki sem tartozik számat adni arról, hogy munkája végeztével hol, kivel és mire költi a pénzét”; az ok pedig, amely arra kényszerítette, hogy „utánanézzon a bizottság eljárásának”, úgy érzi, nagyobb horderejű és súlyosabb, mintsem tréfával lehetne elűtni.

A főmérnök — amennyiben az elhangzottakat pontosan értelmezte — a bizottság eljárását és az ügyben hozott döntést „elkerülhetetlennek” itéli, a „szükséges és ésszerű takarékosagra ösztönző törvényerejű rendelet alapján”, a rendelet végrehajtását pedig törvényesnek tartja, törvényesnek azért, mert „a vizsgálatot megejtő bizottság tagjaként aláírta a vizsgálatot lezáró jegyzőkönyvet”. Mindez Kolhász Mihály véleménye szerint egyáltalán nem bizonyítja hitelt érdemlően, hogy „az ügyet a törvényerejű rendelet betűjének és szellemének értelmében zárták le”, ugyanakkor nincs semmi oka, hogy a „bizottságot, vagy a bizottság bármelyik tagját” rosszhiszeműséggel vádolja — tehát megismétli: csakis tévedés történhetett. Belátja és készsággal elismeri „az ésszerű takarékoság szükségességét”, de miért lenne ésszerűbb magát a „nyilvánvaló és jóhiszemű tévedést” védelmezni, mint elutasítani a tévedés jogát?

És a „kielégítőnek” mondható szellőzés a kazánházban! Az a két lyuk, amelyet „szellőzőablaknak” merészelnek nevezni! Amikor az izzó salakot vízzel locsolják, a gáztól és az „emberi szervezetre nem ártalmatlan gázoktól” fuldokolva kapkodnak levegő után; talán ez lenne a „kielégítőnek mondható szellőzés”?

Feltételezi, amennyiben az ...-i gyár a „megfelelő anyagi eszközök birtokában volna”, haladéktalanul felszerveletne a kazánházban egy valóban kielégítően működő felszívóberendezést; könyörögve kéri a főmérnököt, „ne nevezze kielégítőnek a tűrhetlent!” *Egyelőre* kér és könyörög!

Hiszen a „védőital”, a mindennap kiosztott fél liter tej éppen a „tűrhetetlen helyzetben való helvtállás jelképes elismerése volt” — mi ellen védhetett a „védőital”, ha nem az embertelen munka okozta izzó gyűlölet ellen? Látni szeretné azt az orvost, aki felelősséggel kijelenti, hogy fél liter tej elfogyasztása a „salakozásnál keletkező különféle mérges gázok roncsoló hatásától óvja az emberi szervezetet”!

A főmérnök mosolyogva Kolhász Mihályra nézett, és megkérdezte, mit ért azon, hogy „*egyelőre* kér és könyörög”?

Kolhász Mihály csillogó szemmel válaszolta, hogy az *egyelőre* kifejezés mindaddig érvényben marad, míg a „védőitalügyben lefolytatott eljárást jóhiszeműnek itéli”.

És, ha Kolhász Mihály úgy véli, megfelelő súlyú bizonyíték van a kezében, hogy az „ügyben más álláspontra helyezkedjék”?

Erre a lépésre — minden erejével reméli — nem kell elszánnia magát, de, ha rákényszerítik, az „érintettek a megfelelő módon és időben értesülni fognak a döntésről”.

CSALÁDOD VAN!

Kolhász Mihály, mint mindig, részletesen beszámolt feleségének az aznapi „eseményekről”. Az asszony merev és mozdulatlan arccal várta ki az elbeszélés végét, aztán fojtott hangon, nehogy felébressze a szoba sarkában álló kiságyban alvó kisfiút, megjegyezte, hogy férje, ahelyett, hogy azzal vesződik, törvényes, vagy törvénytelen-e „annak a bizottságnak a döntése”, azon igyekeznék, hogy „visszaszerezze a család számára azt a napi fél liter tejet”, amelyet — akárhogyan is próbálják magyarázni az intézkedést — egyszerűen „elraboltak tőlük”. Ha pedig a döntés visszavonását semmilyen módon nem lehet elérni, fizetésemelést kell kérni, hogy „megtérüljön a kár”, s ha megtagadnák, Kolhász Mihály keressen olyan munkahelyet, ahol megbecsülik, hogy pénz álljon a házhoz.

A fűtő válasza az volt, hogy még nem beszélt a szakszervezeti bizalmival, „nem tisztázta kellőképpen az ügyet”, nem akar „elébe vágni az eseményeknek”; ami pedig a felesége javaslatát illeti, nem fog koldusmódra könyörögni azért, ami jog és törvény szerint megilleti, vagy fűttyszóra faképnél hagyni a munkahelyét, ahol hét éve dolgozik egyhuzamban.

Ha nem azt akarja, hogy megtérüljön a kár, villant föl az asszony szeme, akkor végül is mit akar? Ha néhány fillér is a veszteség, nem egyedül őt magát, az egész családot sújtja! Ha férje az apró veszteséget félvállról veszi, ahelyett, hogy a családjá és a maga védelmében a sarkára állna, miképp várható, hogy egy valóban súlyos csapáskor megállja a sarat?

Kolhász Mihály arca hirtelen megfeszült és kivörösödött, szájába harapott, kissé felemelkedett a székén, és : „tru-uuu! tru-uuu!”, kétszer, hosszú recsegéssel szellentett.

Az asszony a váratlan hangra önkéntelenül hátrakapta a fejét; „milyen meleg van”, hallotta a férjét, tűz lobbant a szobában, az asszony nézte a tüzet, de tudta, hogy sem a kisbaba, sem ő nincs a szobában, a tűzben fehér papírlapok lebegtek, mint mikor hó esik a tenger alatt, lángnyelvek ringatták a hófehér papírlapokat, a férje eltökélt hangját hallotta, lassan, nyugodtan ejtette a szavakat, mint aki elszánta magát, aztán a saját sírós, hüppögő hangja; a sírás visításba, aztán ordításba csapott, majd eltörött a hang; lassan kigombolja az ingét, a mellét nyújtja a kisbabának, hiszen el kell menniük ebből az égő szobából, aztán visszajönnek — majd, de ezt most nem tudja még —, meleg kendővel csavarja át a pólyát, hideg van kinn, muszáj elmenni innen, ott áll az ajtónál, keze a kilincsen, melléhez szorítja a bebugyolált kisbabát, a lángnyelveken ott táncolnak a fehér papírlapok, lenyomja a kilincset, lassan lépkedni kezd az utcán, a férfi ott megy előtte, sietősen, gyorsan kopognak a léptei, „meleg van”, hallja a hangot, a férfi ingujjban lépked előtte a januári utcán, keze a zsebében, hallani, ahogy ütemesen összekocognak a fogai, nyakát a vállai közé húzza, meggyorsítja a lépteit, nem néz hátra, de miért?, visszajön a szobába; ahogy ő is visszatér —, de most muszáj elmennie, ott lépked előtte a férfi, lassít, hirtelen megáll a járdaszegélyen, az úttest fölé hajol, az úttestre fújja az orrát, aztán zsebkendőjét húz elő, megtörli az orrát és az ujjait, behúzott nyakkal, szuszogva lépked tovább, kissé hátrabillenti a fejét, az asszony tudja, hogy mosolyog, a pólyát a melléhez szorítja, halkan felsikolt, mint aki látta ezt a mosolyt, ez nem az ő férje, akitől elment, és akihez vissza kell mennie majd — de ezt most semmiképp nem tudhatja —, így hát nem lehet a kisfiú apja senki, az asszony elmosolyodik, lassú léptekkel követi a néptelen járdán haladó férfit, megkönnyebülten nézi a vállak közé húzott nyakat, minden erejéből reméli, hogy a férfi nem fog mosolyogni, mint ahogy az imént mosolygott; nem billenti oldalt a fejét, reméli, hogy soha többé nem mosolyog úgy, hiszen tudja, hogy visszajön, ha el is kell mennie most, és azt is, hogy ezt a tudást most még hét pecsét alatt kell őriznie; lépked tovább, nézi az előtte lépkedő ingujjas, vacogó férfit, „milyen meleg van”, a hang csöndes és határozott, „ha ilyen szépen melegszik, ebben az évben talán korábban köszönt ránk a tavasz”; az asszony visszafojtott lélegzettel fülel, arca megfeszül, most ismét elmosolyodott a férfi; tudja, hogy mosolygott, és nem hagyja abba a mosolygást; félrebillenti a fejét, aztán meggyorsítja a lépteit, „az nem lehet, hogy *így* mosolyogjon”, motyogja az asszony, magához szorítja a beb-

gyolált kisiút, „tekintettel kellene lennie miránk, a feleségére és a gyerekére, elvégre mi vagyunk a családja”; a férfi most lassan, szinte kényelmesen lépked, „az nem lehet, hogy valaki csak úgy faképnél hagyja a családját”, rázza fejét az asszony, szemét a képzeletbeli mosolygó arcra szögezi, „talán bizony azon nevet, hogy én hagyom ott őt”, most ő is elmosolyodik, mint aki végre magyarázatot talált, gyöngédség fogja el, szeretne adni valamit, megsimogatni a férfit, valahogy tudomására hozni, hogy milyen gyöngé és szánandó; szeretné valahogy éreztetni a férfival a hatalmát, az erejét; a férfi ismét gyorsabban lépked, az asszony önkéntelenül, gépies léptekkel követi, mintha azon igyekezne, hogy ne növekedjék, de ne is csökkenjen. a kettőjük közti távolság egyetlen léppel sem; szorosan a mellére öleli a bebugyolált kisiút, „milyen meleg van” — hallja a vacogó férfit, „akár február végén kipattanhatnak az orgonarügyek”; mintha lefejezték volna, az asszony csak a reszkető vállak közé húzott meztelen nyakát látja, „az nem lehet, hogy valaki csak úgy faképnél hagyja a feleségét és kisiát” (gondolatban gyorsan kuncogni kezd, mert a föltámadó kétely valahogy tanúságot tesz a titka mellett); motyogva, ütemesen lépked a férfi mögött. „milyen törvény van arról, hogy valaki januárban csak úgy ingujjban mászkáljon az utcán, korán reggel, magában beszéljen és a taknyát kifújja a köre, mikor felesége és ártatlan kisgyermek van”, az asszony arca kemény és elszánt; majd a törvény gondoskodik az ártatlanok védekezéséről, a bíróság majd ráítéli a gondoskodó szeretetet a családja iránt!

A SZAKSZERVEZETI BIZALMI

A szakszervezeti bizalmi mosolyogva hallgatta, amit Kolhász Mihály a védőitalügyről előadott, s ami csaknem szóról szóra megegyezett a főmérnök elé terjesztett panasszal; a bizalmi olykor összedörzsölte a kezét mosolygás közben, és előrecsücsöritette az ajkát, mint aki füttyenteni akar; mikor Kolhász Mihály elhallgatott, anélkül, hogy a mosoly eltűnt volna az arcáról, „minden köntörfalazás nélkül a dolog közepébe vágott”.

Ami a bizottság döntését illeti, hogy ez a döntés igazságos, vagy igazságtalan, „azt ne fessegessük, az ügyben lefolytatott eljárás viszont kétségtelenül törvényes-és jogi szempontból semmilyen támadási lehetőséget nem ad”. Ajkát előrecsücsöritva hatásszünetet tartott.

A döntés, amely a takarékosagra ösztönző törvényerejű rendelet szellemében született, természetesen végleges és visszavonhatatlan.

Aztán láthatóan megjátszott, eltűzött aggodalommal összeráncolta szemöldökét, felállt, s hátrafont karral sétálni kezdett az íróasztal mögött.

Természetesen nem mint szakszervezeti bizalmi, de mint „magánszemély” semmi kivetnivalót nem talál abban, hogy valaki harcol az érdekeiért. Ő maga is családos ember, három apró porontya van, akik „ordítva követelik az ennivalót, és csöppet sem érdekli őket, ha az édesapjuk akár rablás, vagy emberölés révén szerezne meg a mindennapit”. Így hát, mosolygott Kolhász Mihályra, biztos benne, Kolhász Mihály örülni fog, ha kiváló munkája, valamint az ...-i gyárhoz való, „immár hét-estendős hűsége” jutalmaképpen a szakszervezet javasolni fogja bérének nem is jelentéktelen összeggel való emelését.

(Kolhász Mihály arcára pillantott, amelyen mintha megdermedt és megfagyott volna valami; ismét füttyre csücsöritette az ajkát, s mosolyogva hangot váltott: „hiszen csak az a madár a mienk, amelyet a markunkban tartunk”, egyszóval, a fűtőnek semmi oka kétségbe vonni, hogy a béremelési javaslatot a szakszervezet a legmelegebb ajánlással támogatni fogja, és a munkaügyi osztály a javaslatot elfogadva, „jövőhagyja ezt a nagyon is helyénvaló és szükséges intézkedést”.)

Kolhász Mihály lassan a zsebébe nyúlt, zsebkendőjét húzott elő, és hosszan, harsogva fújni kezdte az orrát. Anélkül, hogy rápillantott volna a szakszervezeti bizalmira, kissé kásás, de jól érthető hangon azt mondta: „Kilépek a gyárból”. Aztán ismét az arcához emelte a zsebkendőjét.

A szakszervezeti bizalmi mosolyogva bólogatott, és kijelentette, hogy „ő mindig tudta, hogy Kolhász Mihálynak megvan a magához való esze”; nyilván jól tudja, hogy „egy megbízható

és kiváló munkaerőt nem enged csak úgy elröppenni az ...-i gyár”, s hogy „az iméntihez hasonló célzások általánosan használt és elfogadott eszközök, amikor jogos, vagy annak vélt követeléseket kívánunk nyomatékosabbá tenni”, de engedje meg, hogy „ne dőljön be a csselfogásnak”, és Kolhász kijelentését „céljának megfelelően értelmezze”. „Tegyük fel”, köszörülte meg a torkát. „tegyük fel”, hogy kérelmét kedvezően bírálják el, s követelését, amelyet „naponta fél liter tej erejéig támasztott”, teljesítik. „mégpedig ezt a jogos igényt alaposan és önkéntesen megtévezve teljesítik”, mint ügyének támogatója, talán elvárhat annyit a fűtőtől, hogy „ezt a kis beszélgetést, valamint a főmérnöknel tett látogatását nem kürtöli szét”. „Ha az egyiknek adsz, adnod kell a másiknak is”; Kolhász Mihály nyilván jól ismeri az efféle követelődőket. „akik nem mondhatják el magukról, hogy hét éve hűséges és becsületes dolgozó az ...-i gyárnak”. Ezt csak „mintegy közbeszúrva” jegyzi meg, és valószínűleg feleslegesen, mert Kolhásznak „nincs szüksége arra, hogy az érdekei felől kioktassák”.

A fűtő zsebre gyúrta a zsebkendőjét, és megismételte, hogy „kilép a gyárból”, és elhatározása szilárd, mert megbizonyosodott, hogy a „bizottság döntése mindenképpen igazságtalan, bármilyen törvényre hivatkoznak is”, és addig nem nyugszik, míg az ügyet „kielégítő módon le nem zárják, és az igazságtalan döntést hozó személyeket felelősségre nem vonják tettükért”. Hátat fordított a szakszervezeti bizalmira, és kilépett a szobából.

A BÁDOGOS

Kolhász Mihály szinte vidáman csengő hangon közölte feleségével, hogy otthagya munkahelyét, ettől fogva „maga veszi kezébe az ügyet”, és a figyelmeztetés, a főmérnöknek mondott „egyelőre”, ezennel érvényét veszítette. Ugyanígy érvényte-

lennek tekintie a „társadalommal szemben vállalt egyéb kötelességét is”; egyetlen súlyos kötelezettségnek kell megfelelnie, „tehát kénytelen fölmentenie magát családapjai kötelességei alól is”.

Az asszony a gyerekágy elé állt, s széttárta a karjait, mint aki támadás ellen védelmezi a kicsinyét, és kijelentette, hogy férje kétségtelenül „orvosi kezelésre szorul”; „a kisfiú, valamint a maga biztonsága érdekében” haladék nélkül megteszi a „szükséges intézkedéseket”. Kolhász nyugodt, derűs hangú kérdésére, hogy az asszony véleménye szerint milyen betegség minden kétséget kizáró bizonyítéka lehet, ha valaki fölmond a munkahelyén, és megszakítja kapcsolatát a családjával, a válasz az volt, hogy „ilyet csak egy beteg ember tehet fél liter tej miatt”, egyébként férje egészségi állapotát majd megfelelően tisztázza az orvosi vizsgálat. Nem a fél liter tej miatt, mondta Kolhász elmosolyodva, hanem a „nyilvánvaló és égbekiáltó igazságtalanság” miatt, „mert, ha azok nem törekednek az igazságra, akiknek szolgálniuk kellene, neki magának kötelessége, hogy az igazság nevében törvényt üljön felettük”.

Akkor miért túrta el Kolhász, igen, kiáltotta az asszony, miért túrta el az első igazságtalanságot, aztán sorra a többit? Miért éppen akkor hozakodik elő az igazsággal, amikor családot alapított; talán azt igazságosnak tartja, hogy „egy ártatlan kisgyerek, a saját kisfia szájából kiveszi a betevő falatot”?

„A türelmes szeretet”, mondta Kolhász; arra a megjegyzésére, hogy felesége miféle hasznot húzhat abból, ha őt intézetbe zárnák, az asszony sírva fakadt. Halkan, hüppögve motyogott, kezével eltakarta az arcát. Egy bádogost emlegetett, aki „az első udvarlója volt, és aki talán még ma sem közömbös iránta”, aki ugyan „nem veti meg az italt, és veri a feleségét”, „de rendes ember, mint a többi” és: „ő nem éli túl a szégyent, amit Kolhász hozott rá”. Ujjal fognak mutogatni rájuk, órá, meg a kicsinyére, akit majd „az örült porontyának” neveznek, és az anyjának nincs hatalma, hogy „betapassza a szájukat és kitördelje a mutogató ujjakat”. Hozzá kellett volna mennie a bádogoshoz, aki először megkérte; kitől követelje az igazságát, a Kolhászra pazarolt éveket; kitől „perelje vissza a fiatalságát”? Hirtelen abbahagyta a sírást, és száraz hangon, ahogy a régen elhatározott teendőket közlik, bejelentette azt az elhatározását, hogy haladéktalanul elutazik a gyerekekkel N ... községbe, az anyjához, ahol „mint elkergetett asszonyt megvetik majd”, de legalább a kisfiút nem fogják gúnyolni „az apja betegsége miatt”. Kurta szünet után hozzátette még, hogy férje „a maga okozta bajt nyilván nem akarja azzal megtétni, hogy egyetlen fillér nélkül kergeti az utcára a kisfiát”.

Ezt a kérést nagyon is természetesnek tartja, mondta Kolhász, tehát lemond arról az összegről felesége és kisfia javára, amelyet „hét évi együttélés alatt megtakarítottak”; ezennel lemond a pénzről, „nem a törvény, hanem az önmagában élő igazságérzet nevében”, s kész ezt a „lemondást bármikor, tanúk előtt írásba foglalni”.

Nincs szüksége semmiféle írásra, rázta a fejét az asszony, a takarékkönyvet magával viszi, és majd szükség szerint vesz fel pénzt a bankból, amíg N ... faluban valami munkát nem talál. „Most már semmi köze a dologhoz” — tette hozzá —, „de akár betegség, akár valami *egyéb ok*” készítette a férjét arra, amit tett, megkövetelhet hét év házasság után annyit, hogy férje „kielégítő magyarázattal indokolja ezt a máról holnapra hozott döntést”. Arca megfeszült, a fűtőre szögezte a szemét. „Szép és fiatal? Mondd: szép és fiatal?”

Kolhász Mihály szárazat nyelt, és mozdulatlan arccal nézte a feleségét.

Hát nem kap választ, emelte fel a hangját az asszony, „vagy talán Kolhásznak nincs bátorsága ahhoz, hogy válaszoljon”?

A fűtő nem válaszolt.

AZ ÜGYVÉD

Az ügyvéd közbeszólás nélkül hallgatta végig Kolhász elbeszélését az „égbekiáltó igazságtalanságról, amelyet a törvény nevében követtek el azok, akiknek az igazság érvényesítése a kötelességük”; hogy „az ellene elkövetett gaztettet az emberi faj elleni merényletnek tekintie”; tudni akarja, mik azok a jog és

törvény által rendelkezésre álló eszközök, „hogy a bűnösöket bírások elé állítsák, és gaztettükhöz méltó büntetéssel sújtsák őket stb.”.

Ha az, amit Kolhász előadott, válaszolta az ügyvéd, megfelelő a tényeknek, semmiféle mód nincs a védőitalügyet lezáró döntés ellen jogorvoslattal élni, mert ez a döntés a törvényerejű rendelet nevében született; ami az eljárás formai részét illeti, az elmondottak alapján nem következtethet semmilyen jogsértő mozzanatra. Kolhász Mihály „megsértett igazságérzete” nem elegendő ok jogi eljárás megindítására, így Kolhász „ügyének” jogi képviselőt nem vállalhatja. Amennyiben a fűtőt ért, vélt, vagy valódi sérelem ügynek tekinthető, kizárólag Kolhász Mihály számára lehet az.

Nem kételkedhet abban, válaszolta a fűtő, hogy ügyében nincs mód „jogorvoslattal élni”, de tudni szeretné, hogy milyen törvény írja elő, hogy nem tiltakozhat az ügyében hozott igazságtalan ítélet ellen. Nincs mód jogorvoslatra; fejet hajt; nincs mód, hogy a törvény nevében hozott törvénytelen ítéletet megsemmisítsék és a bűnösöket felelősségre vonják, fejet hajt; de azt, hogy kimondja az igazságot, „és a személyében arcul köpött emberi faj nevében érdemben eljárjon”, nem akadályozhatják meg; és, ha nincs „az igazsághoz méltó bíró és törvény, önmaga lesz ügyének törvénye és bírása”.

Kolhásznak kétségtelenül joga van ahhoz, mondta az ügyvéd, „elidegeníthetetlen joga van”, mint bárkinek, hogy igazságérzete alapján véleményt nyilvánítson, de ami a véleménynyilvánítás módját illeti! — ezt „mint magánember” mondja —, ez nem jogi kérdés; ha valaki fél liter tej kapcsán, amelyből még egy tisztességes tyúkpert sem lehet összetákolni”, az „emberi faj elleni merényletet és gaztettet” emleget, az a személy nem ügyészek és bírák, hanem egy zárt intézet elmeorvosai elé kerül. Nem azért hajítják a tébolydába, mert az igazát védve véleményt nyilvánított, hanem a véleménynyilvánítás módja miatt. Semmilyen törvény nem írja elő, mosolyodott el az ügyvéd, hogy az állampolgárok kötelesek cipőt viselni, de, ha valaki kapná magát, és mezítláb járkálna az utcán, hogy a mezítláb járáshoz való jogát gyakorolja, „annak az embernek az ép eszébe joggal kételkedhetünk”.

Lehetséges, válaszolta Kolhász, hogy „amit az ügyvéd a véleménynyilvánítás módjának nevez”, bizonyos személyek előtt különösnek és szokatlannak tűnhet, de véleménye szerint nem a véleménynyilvánítás módja, hanem a „nyilvánvaló igazság fennhangon való kimondása miatt tartják örültnek”. Mivel „józan ésszel nem hiheti, hogy kétfajta igazság létezik, kicsi és nagy”, a „védőitalügyben hozott igazságtalan ítéletet igenis az emberi faj elleni merényletnek és gaztettnek minősíti, és mint az ügy bírása, az emberi faj felelős megbízottjaként fog eljárni”.

Őszintén kívánja, mondta az ügyvéd, hogy Kolhász Mihály, „az emberi faj megelégedésére”, az egy és oszthatatlan igazság nevében járjon el és zárja le az ügyet.

A KIÁLTVÁNY

Kolhász egy trafikban levélpapírt és borítékot vásárolt, majd hazament, leült a konyhában az asztalhoz, és „mint az emberi faj felelős megbízottja”, megírta a *Kiáltvány*-t, öt példányban, aztán megcimezett öt borítékot: Kurt Waldheim ENSZ-főtitkár, New York; Leonyid Brezsnyev miniszterelnök, Moszkva; Richard Nixon elnök, Washington; VI. Pál pápa, Vatikán; I. István király, Magyarország.

A *Kiáltvány*-ban Kolhász részletesen ismerteti a védőitalügyet, leszögezi, hogy az ügyben hozott ítélet minden kétséget kizáróan „rosszhiszemű és igazságtalan”, így ő, Kolhász Mihály, az ítéletet ezennel megsemmisíti, és a bűnösöket, a főgépészt, a főmérnököt, a szakszervezeti bizalmi — „az emberi faj nevében felelősségre vonja és elítéli”. Az ítélet végrehajtásának módját „az emberi faj szabad lelkiismerete” nevében, maguk az elítéltek szájából meg, azzal a megszorítással, hogy „élettel nem fizethetnek; sem a maguk, sem családtagjuk, sem rokonaik, sem barátaik, sem ellenségeik életével”.

Kolhász, mint „felelős bíró”, kijelenti: „küldetésének egyetlen célja, hogy érvényt szerezzen az egy és oszthatatlan igazságnak, és az ügy felülvizsgálata során félelem és bosszúvágy

Leanderlevél

nem vezette". Kötelességének erzi, hogy az ügyben hozott igazságtalan döntés megsemmisítését és a bűnösöket elmarasztaló igazságos ítéletet a címzettek tudomására hozza, és egyben felszólítja őket, hogy „az igazság győzelmét a világ népeivel haladéktalanul, minden rendelkezésre álló eszközzel hirdessék”. A *Kiáltvány*-t az ügy súlyához és jelentőségéhez méltó módon kívánja a címzettekhez eljuttatni, nevezetesen „a tiszta és pártatlan közvetítőelem, a tűz révén”.

Ezután Kolhász gondosan összehajtogatta és borítékba csúsztatta a *Kiáltvány*-t, leragasztotta a borítékot, a kályha vasrostélyára helyezte és meggyújtotta őket.

Kolhász másnap reggel megfürdött, körömmollóval kivagdosta az orrából kiálló szőrszálakat, és frissen vasalt, szürke öltönyben lépett az utcára. Egy darabig sétált, aztán egy önkiszolgáló étteremben virslit evett, ivott rá egy üveg sört, majd egy festéküzletben vásárolt tíz liter benzint és egy tizliteres, narancsszínű műanyag kannát. Villamosra szállt, aztán hosszan gyalogolt, míg megtalálta az elképzelt helyet. Megállt, a kannát letette a sárba, körülnézett. Nem látott sem lakóépületet, sem fákat, sem embert, sem macskákat. Kolhász levette a kabátját. Fúj a szél: Kolhász a karjára hajtotta a kabátot, összerázkódott a hidegtől. Ismét körülnézett a sáros térségben, mint aki széket, vagy fogast keres. Tekintete a sárga műanyag kannára tévedt, megtapogatta zsebében a gyufásdobozt, darabig nézte a kannát, és hirtelen a kannára öltötte a nyelvét. Azután arckifejezést váltott: most komoly és töprengő volt az arca; hátat fordított a narancsszínű kannának, kigombolta, levetette és a karjára hajtogatta az ingét. Végül az atlétatrikóját is levetette: meztelen felső testtel, szétvetett lábakkal állt a sárban, arccal a szélnek, tágra nyílt szemekkel.

JÁZMINOK

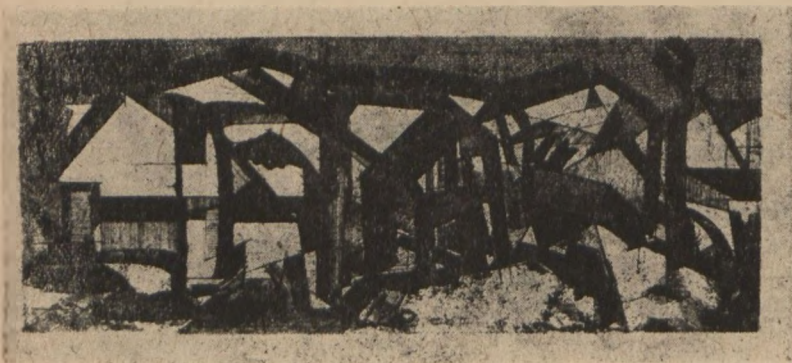
Az ...-i gyárban semmiféle csodálkozást nem váltott ki az a tény, hogy Kolhász Mihály kazánfűtő, aki „önkényesen hagyta el munkahelyét”, egy szép napon megjelent a gyárban, és „helytelen viselkedéséért” boosánatot kért a főmérnöktől, a szakszervezeti bizalmitól és a főgépésztől. Kiderült, hogy senki sem neheztel a fűtőre, ellenkezőleg: „ügyét” bizonyos elnéző jóindulattal kezelték. A szakszervezeti bizalmi kijelentette, hogy „kész fátylat borítani a multra”, hiszen „hétévenként a legjobban húzó ló is megbokrosodhat”, végül megerősítette Kolhásznak tett ígéretét a béremelési javaslatot illetően.

Az asszony, akit Kolhász levélben értesített, hogy „felvette a munkát”, N... községből kisfiával azonnal Pestre utazott. Csillogó szemmel húzta elő táskájából a takarékkönyvet, a férje kezébe nyomta, „hogy nézze, nézze, nézze csak meg, felvette a bankban a megtakarított pénzből egyetlen fillért is”!

Kolhász, amíg tartott a hideg, mindennap jóval hajnal előtt kelt, és kiskabátban, vacogva, zsebre dugott kezekkel jó két órát járkált a néptelen utcákon. Halkan motyogott sétája közben, mint aki meg akar győzni az igazáról valakit. „A testemmel melegítem föl a levegőt, ezt a meleget észreveszik a fecskék, a bokrok, meg a fák, és korábban köszönt ránk a tavasz”.

Kolhász Mihály egy darabig, az első napokban, hallotta az utcán az asszony ütemes, mögötte kopogó lépteit. Aztán megszűnt „az ellenőrzés”, és a fűtő olykor elmosolyodva oldalt lépett, hogy ne csapjanak az arcába a kerítésekén áthajló, harmattól nehéz jázminágak.

A szerző A fűtő című kötetéből

Evek múltán is pontosan fel tudott idézni jelentéktelennek tűnő részleteket. Talán éppen a későbbi események miatt — amelyek tulajdonképpen alig tekinthetők eseményeknek — vésődtek emlékezetébe az odautazás apró körülményei. Ha hisz az előjelekben, inkább visszafordul, és mint akit kiűztek a faluból, kószál a környező hegyekben, egyes-egyedül, könyvvel a kezében. De remélte, hogy most is talál valami fogódzót a kisvárosban a nővérénél.

Már az utazás kezdete kellemetlenül alakult.

A távolsági buszban a vezető mögött szeretett ülni: nem érezte magát biztonságban, ha nem láthatta a jármű alá futó kilométereket. A rossz közérzettől ilyenkor felkavarodott a gyomra, megfájdult a feje. Csak menetiránynak háttal kapott helyet. A vele szemben ülő két idős nő akaratlanul is bosszantotta. Egyikük pusztán azzal, hogy fogatlan száját ráncok fércelték össze. A másiknak, aki közvetlenül szemben ült vele, kicsiny természetű lévén, nem ért le a lába az ülésről, és öreges ráhagyással tehetetlenül kalimpált, hozzáhozta a fiú nadrágjához. Amikor a busz zakkant egyet, az öregasszony mélyebbre süllyedt a puha ülésbe, és rátalált a cipőjére. A két öregnél is jobban ingerelték a vele szembeforduló arcok, a kirtartó, közönyös tekintetek, mintha a feléje fordított arcsíkok, mint valami különleges radarernyő, mindent felfognának, ami benne lejátszódik, és gépies adatkiértékelésük semmi mentegetőzést nem fogadna el. Elfordította a tekintetét. A tájra próbált figyelni, az apró változásokra, amelyek előlegezik, hogy a látóhatárt szűkítő hegyek közül végre kiérnek. A nővérehez való utazás kedvelt mozzanata volt számára, amikor egy kanyar után a mind hosszabban és kényelmesebben elnyúló dombok kiengedik maguk közül az országotat, és dél felé, az alföld irányába kitágul a látóhatár. Hasonlított ez ahhoz, ahogyan az álmom lágy hullámokban előtt bennünket, ritmikusan ránk-ránk törve egyre nagyobb felületeit hódítja meg az ébrenlétnek, míg nem az egyik pillanatban még érzékeljük, hogy ébren vagyunk, de tudjuk, a következő pillanatban már aludni fogunk, sennek bekövetkezését örömmel és jó érzéssel várjuk. Hasonlóképpen az utazásban a látóhatár fokozatos tágulása a sebesség miatt valamiféle diadalérzéssel töltötte el a fiút más alkalmakkor.

Háttal a menetiránynak mindez, most nem érzékelhette. A gyomra háborgott, az elégedetlenségtől a feje fájt. Ha legalább jegyzetlapokat vehet elő, talán megnyugszik kissé. Az autóbuszban azonban lehetetlennek tűnik az írás. Kénytelen volt kielégítetlenül elszenvedni a jegyzetlapokkal kapcsolatos apró szeszélyét. A jegyzetlapok tenyérnyi nagyságú kartonok voltak, elég puhák ahhoz, hogy írni lehessen rájuk, s mindig több tucat hanyódott belőlük a zsebeiben. Gyakran ellenállhatatlan íráskényszer fogta el, és ilyenkor kapott elő egyetlen lapot; hevesen fölírta néhány mondatot, gyakran csak egy szót, aztán belegyömöszölte a zsebébe, sokszor a könyveiben fejejtette, vagy szanaszét a lakásban; mintha szenilis, szivarozó öreg lenne, aki a hamut mindenfelé szétszórja, amerre jár. Az elhagyott, széthullajtott, elfelejtett lapok veszélyesebbek lehetnek volna rá, mert az odavetett feljegyzések forrása közvetlen környezete volt; s nem egyszer előfordult, hogy például az apja kezébe került, aki megforgatta nem hivatalos irat-e véletlenül, aztán a borotvakésről a habot beletörölte. De olyan olvashatatlanul írta, hogy sokszor maga sem tudta elolvasni. Mire volt jó, ha rendszerint sosem vette elő, nem is igyekezett megőrizni a lapokat, de még, ha ezt teszi, akkor sem tudja a nagy részét elolvasni?

Megpróbált a tenyerében tartott lapon írni. Az utazási unalomtól rest, rászegezhető tekintetek azonban a dolog külön és képtelen voltára ébresztették rá. Mégis később olyan pontosan emlékezett, mit írt volna, mintha valóban leírt szöveget tanulna meg, és mondana fel, valaki pedig ellenőrizné az írás alapján. Bár a terjedelem miatt is biztos volt, hogy mindezt, akkor, a buszon nem írja le:

„Akkor úgy gondolta, a nyárral már nem lehet mit kezdeni, kevés az idő a megújulásra: augusztus: nyárvég, őszelő. Elvesztette a lányt végleg. Vélekedése a nyárról évei számából fakadt, a fiatalság nyárhoz fűződő mítosza fogalmazódott meg benne, amely később mosolygásra készítette, mégis tisztelte és ébresztett akkori érzelmei iránt.

Úgy élte át azt a nyarat, mintha kihullt volna az időből. Tudta, mi fog vele történni az elkövetkező években, legalábbis az akkor minden tudásnak tűnt: a jövőt érdektelenné tevő minden tudásnak. Elengedheti magát és akkor is minden ugyanígy fog bekövetkezni. Ez a tudat megszabadította a jelen feszültségeitől, ugyanakkor nem adta meg a gondtalanság örömeit, mert cselekedeteinek legpa-

rányibb értelmét is elvette, mert minden cselekedet fölöslegesnek, lényegtelennek tűnt. Túl volt az érettségén, értesítették, hogy előfelvételt nyert az egyetemre, s várta a behívóját. Ehhez sem hozzátenni, sem elvenni nem lehet semmi.

Eddig az időnek nem voltak keretei. Az idő élmény volt percről percre, elszámolatlanul szembeáramlott vele, kimeríthetetlen gazdagságban. Nem a keresés és várakozás, hanem az élmény folyamatos újdonságában élt. A megtorpanást mégsem a külső eseményekkel magyarázta később, hanem a lánnyal.

Azt mondta magának, a nyárral már nem lehet mit kezdeni, kevés az idő a megújulásra. Elutazott. Mintha állóvízre lenne dühös, és követ ragadna, úgy indult útnak.

A fiú első éjszakája nővérénél nyugodt volt, könnyen ébredt. Az első pillanatban nem is igen tudta, ébren van-e már, vagy az ébredés előtti álom zsongítja. Olyan volt, mintha álombeli szobára esne tekintete. A reggeli világosság átszűrődött a halványárga elsötétítőfüggönyön, s a megfestett fény azonos színnel vonta be tisztuló tekintete előtt a szobát. Fejét még mindig a parnán hagyta, úgy fordította az ablak felé tekintetét. Lehet, hogy még elaludt, de attól a pillanattól kezdve, amikor a napfény elérte az ablakot, látása kitisztult, és teljesen fölébredt. Ahogy a behúzott elsötétítőfüggönyön a fény, mint különleges vízjel, értékes verseskötet lapjain, finoman kirajzolódott a csipkefüggöny mintája. Kivágta magát a paplan alól, hogy felszámolja ezt a dekorativitást. Szélrántotta a függönyt. A szemébe csapó fénytől néhány pillanatra megvakult. Oldalra fordult, pislogva segítette a szemének, hogy visszanyerje látását. Amit elsőként észlelt, az egy fénykép volt a falon. Közelebb lépett, de már tudta, hogy kit lát a képen: saját magát. Hatéves lehetett; emlékezett rá, az iskolába menetele előtt fényképezkedett együtt a család, ez is akkor készülhetett. A fényképész, falusi igények szerint, kiszínezte a szemet, a haját is alaposan megszőkítette, a két orcát kipirosította, a száj is rózsaszínűbb lett a valóságosnál. A fiú halkán felnevetett a festés láttán. A gyerekesen aránytalan koponya, a félszeg fejártás, a megakadt mosolytól is lányosan behorpadó arc, végül is egészen meghalotta: hosszan nézte a képet. A szobában egyedül volt, nem zavarhatta senki. A színészes ellenére a kép az alapos szemlélődésnek feltárta az eredeti, a valóságközelibb gyermekarcot is. A fiú végül arra kényszerült, hogy a képhez próbálta igazítani a váll- és fejártását, grimaszokat vágott, hogy felvegye a fényképi száj állását, tekintetét is igyekezett a fényképhez igazítani. Az arcizmok mozgásából és a szemmozgató izmok feszültségéből tükör nélkül is érezte, hogy egészen torz kifejezés ülhet az arcán. Tréfásan belegrimaszolt a fényképarcra, mintha barackot adna egy előtte álló kis srácnak. Elfordult, kinyitotta az ablakot.

Azt szerette volna, ha van mire bőséggel visszaemlékeznie. Történetet szeretett volna, a maga történetét, reflexiók, szétszórt jegyzetlapok helyett. Arra vágyott, múlt jégven mögötte. Vénnek, mindentudónak érezte magát, de olyan vénnek, aki végigaludta az életét, aztán megokosodva ébredt és most nem tudja, mi a története okosságának, s általában van-e neki egyáltalán története. Egy másik reggel jutott az eszébe, hasonló a mostanihoz — úgy ítélte —; a fénykép idejéből, vagy talán korábbi valótól. Szokatlanul korán ébredt. Valószínű, a sürgés-forgás ébresztette fel. A házban nagymosáshoz készültek, az előző napokban nővére vászonholmiját lúgozták, aznap pedig vitték le a patakra, közelgett az esküvő napja, sietni kellett. Főlkapkodta a ruháját és a pataknál még jókor érte el az asszonyokat. A pallót már átfektették a vízen, az első vászondarab is ott kucorgott a deszkán. Anyja a térde közé fogta a szoknyájá szélét, aztán kezébe vette a sulykolót és vizet locsolt a vászonra. Még igazított a szoknyáján, hogy bele ne érjen a vízbe, majd ütemesen csapkodni kezdte a vászont. A csapások nyomán a lúg megindult, lefolyt a deszkáról, szétterjedt a vízen; most lehetett csak látni, milyen tiszta volt eddig a patak. Figyelte a hamuszürke folt terjedését; egy ideig úgy tűnt, mintha tetszése szerint, magától folyna szét minden irányban a szennyes lé; majd a palló folyás iránti oldalán, ott, ahol a pallótól akadályozott víz visszanyerte folyása erejét, a folt hirtelen megúszott. A váratlan, játékosnak tűnő mozgástól felkacagott örömeiben. „Gyere, csak gyere! Majd téged is kimosunk!” — nevetett vissza az anyja meg a nővére, és a sulykolóval tiszta vizet locsoltak feléje.

— Mondd csak, hol tartottad eddig ezt a képet? Még nem láttam soha — kérdezte a nővérét reggelinél. A nő nyelt egy kortyot az üres teájából — fogyókúrát tartott már három napja, amint az esti étkezésnél a fiú értesült róla —, majd a speciális fogyókúráskekszért nyúlt; a fiúnak úgy tűnt, mintha a nőnek készülnie kellene a válasza.

— Csak ez az egy volt belőle. Már itt laktunk, amikor elloptam otthonról, de te még alig lehettél akkor legfeljebb iskolás korú, ezért

nem emlékszel rá. Edesanya nem akarta ideadni, sokáig nem tettem ki, gondoltam, még visszaviszi, amennyire ragaszkodott hozzá. Különben, miért érdekel annyira? Kép, kép; ki szokták rakni a rokokokat, nem?

— Igen, de ezen én vagyok, és mégsem láttam soha. A fiú a tárgyhoz mérten indokolatlan ingerültséget érzett a nővére hangjában. Jobbnak látta, ha nem firtatja a dolgot, pedig a kép kapcsán sok mindent meg akart tudni önmagára vonatkozóan.

— Azt mondják, nem is a szüleinkre, hanem ram hasonlítás... És... és olyan igazi gyerek vagy a horpadt képpel.

A fiút váratlanul érte ez a folytatás, kakaója fölül a nővére pillantott. A nő láthatóan a kelleténél több figyelmet szentelt a legmegfelelőbb szilet diétás teasütemény kiválasztásának. Amint a szájjához közeledő teácsészéje fogadására az ajkait csücsörítette, hogy szürcsöljön pár kortyot a teasüteményre, a fiú az orr alatti szőrszállakat fedezett fel, amelyek az ajkak állása miatt jól láthatóan meredeztek. „Abban a korban volt — írta a képzeletbeli jegyzetlapra —, amikor a pihék mikronnyi megvastagodás következtében bársonyos pihéből közönséges szőrzetté válnak.” Megdöbönt a mondat tárgyilagosságotól. Villájára sovány, vékony, főtt tarját szúrta, igyekezett valami más témát találni. Az előbbi mondat azonban izgatta, és az eredeti szándéka jutott csak eszébe, a „milyen-voltam-akkor”-kérdések sorozata, ez azonban már nem érdekelt. Mászt kérdezett volna, nem közömbös semmiségeket. Mászt, amit az utóbbi nyáron mindig is szeretett volna. De tudta, hogy nem lesz elég bátorsága a kérdéshez; mintha a ki nem mondott, tárgyilagosságot megállapítás keltette büntudatát megakadályozná a kérdésben. Pedig az a csönd most is kiszűrhető volt a falakból, bútorokból, az értékes szőnyegek közül. A nyári szünetek végén, amikor az előszobában bürönddel a lábánál búcsúzkodásra készült, ott érezte előrenyomulni minden sarokból, a szobanövények háborítatlan sűrűjéből, az üres vázák öbleiből, a tárgyak árnyékából. Csak arra vártak, hogy ő kitegye a lábát.

Lopva szénézett a lakásban. Minden a helyén volt, tisztaság, rend uralkodott a legapróbb részleten is. A berendezést nem nagy ízléssel válogatták össze — a sárga bojtok a bútorok fogantyúin, ajtókulcsokon különösen sértették a szemét —, de minden értékesnek és újnak tűnt. Mégis, az egészet megülte valami megmagyarázhatatlan álomság, mintha tapinthatatlan, puha por lepne be mindent.

A reggelinél történtek lehetetlenné tették, hogy a lányról beszéljen a nővérével. Könyveivel együtt kitelepült a rózsalugas alá a fonott székre, a fonott kerti asztalhoz. A sógora délelőttös volt, nővére hozzálátott az ebédkészítéshez, nyugodtan olvashatott volna tehát. Hiába nyitotta fel a könyvet, a betűk szétszaladtak elrévedő szemé elől. Próbált meglepedkezni a lányról, nővére azonban, különösen a reggeli beszélgetés után, folyton a lányra emlékeztette. Figyelmetlenségére az okot mégis a kinti zajban találta meg.

A telep néhány évemég a város szélének számított; abban az időben csendes, szinte kihalt volt. A telepet az üzem építtette, amelyben a sógora is dolgozott, s amely az ötvenes évek elején indult. Az új munkalehetőség az ország minden részéből vonzotta magához az embereket, a sógora is akkor költözött ide a nővérével, közvetlenül az esküvő után. A munkásoknak lakások kellettek — sokan jöttek családosul —, ezért az üzem felépítette ezt a lakótelepet, egyenes, szabályos utcákkal, nem túl nagy telkeken családi házakkal. Évek múltán a telkek köré gazdag kerítések épültek, a kerítésekben belül gyümölcsfák nőttek, sokak még szőlőt is telepítettek. Aztán a város tovább nőtt. Előbb a telep városi szélének számító oldalán egy építőipari vállalat létesített lerakati helyet, majd különleges teherautókon folyamatosan házigyári elemek érkeztek; hamarosan magas házak szegélyezték erről az oldalról is a családi házakból álló telepet. A kertvárosi nyugalom megszűnt, a telep átmenő forgalma ugrásszerűen emelkedett. Jó, hogy akkorra már álltak a szilárd alapzatú kerítések, amelyek megóvták a virággyásokat, gyümölcsfákat, a szőlőt. A zajtól azonban csak késő éjszaka szabadulhattak, amint az városon rendszeren lenni szokott. Ebben a zajban találta meg a fiú önmaga számára a felmentést figyelmetlenségéért és réveteg tekintetéért. Tollat, papírt teit maga elé. „Írni kellene neki. Vagy egyszerűen csak róla” — gondolta.

„Abból, ahogyan az ablakhoz állt, látta, ennek a helyváltoztatásnak nincs semmi rendeltetése: ugyanúgy le is ülhetett volna. Hallgatása nyilvánvalóvá tette, amiért ellépett mellőle. A fiú, bármennyire is szerette volna hinni, hogy nem így lesz, a feléje forduló tekintetből megbizonyosodott. Nézte a lány különös homlokát, ami mindig elbűvölte: hogy magas volt-e, azt nem lehetett teljes bizonyossággal megállapítani a haj nővése miatt. Középen elválasztott, sűrű, szőke haja az elválasztás mindkét oldalán három-három kagylónyi öblöt formálva övezte homlokát; az öblöcskéket már nem is hajból, hanem sűrű pihéből formálva. Ezért a haj nem vált el határozott vonallal a homlokmezőtől, hanem barokkos, csigavonalú dekorativitást

adott az arcnak. Homloka szélén, a halántéka felé, szemöldöke és azok a bizonyos pihék szinte összeértek. Tudta, hogy a lány mit fog mondani. Persze, nem szó szerint, de valami efféle sejtett: ennek az egésznek nem sok értelme van. — Ennek az egésznek nem sok értelme van — mondta a lány.”

Mit is mondhatna, mit is kérdezhetne a nővérétől? — tette le a golyóstollat. Hiszen mindent tud. Egy időben annyi mindent elmeséltek egymásnak. Amit pedig nem, könnyen ki lehet találni. Hirtelen elege lett a fonott székéből, a könyvekből is, és az egész kertből. Elvisselhetetlen volt, hogy a kertben minden tenyérnyi helyet kihasználtak, még a szőlősorok között is két-két sor paprika futott; ami az udvar és a közlekedő utak kitaposott földje lett volna, azt betonnal öntötték le. A föld valósággal nyögött a megterheléstől; a beton szinte a levegővételről fosztotta meg. Most rögtön valamit csinálnia kellett: „Menjek oda azzal, hogy nem életem ez így; a magány és az egyedüllét kikezdi az embert, úgy átjárják hajszálgyökereikkel, mint kertjük televény földjét a növények sokasága? Jól állítottam-e össze a történetét? Mit tudok végül is róla? A több az, amit tudni vélek?” Ekkor döntötte el, hogy másnap elutazik, stoppal, valamerre.

„Megpróbált írni a lánynak. Nem arról, hogy szereti, illetve arról is. Mégsem azért írt, hogy ezt írja meg. Valami mást akart, mert magáról tudta, hogy, bár még szeret, de már szabad. A lányt azonban féltette, mert már nem szeretett. Ez pedig nagyobb baj volt, mint hogy őt nem szereti.”

Később áthúzta az egészet, de úgy látszik, nem lehetett megelégedve azzal sem, és összetépte a papírlapot. Másikat vett elő.

„Honnan van bennem ennyi szentimentalizmus? Vastag és puha, szinte kenhető. Nevetéses.”

★

A délután és az est nehezen telt. Későn ebédelték — amikor a sógora megérkezett a munkából —, de ahhoz még elég idejében, hogy a szabadban étkezzenek. Később vendégek érkeztek, egy házaspár; a ház barátai még abból az időből, amikor az üzem indult, szintén faluról költöztek ide. A fonott asztal körül minden hely megtelt; bor került eléjük.

— Saját — mondta a sógora. Ehhez nem kellett több, elég nagy melldomborítással mondta ahhoz, hogy kellő nyomatéka legyen. A szőlőszagú bor egyébként is megtette a magáét.

— Aki nem próbálta, nem tudhatja, mit jelent egy-egy szemről letörölni a hamvát, megnézni, hogyan érik, milyen bor várható. Nem sok ez az egész, de a magamé, magam csinálom. Nem pancs, cukrozott, mint az üzleti.

Ittak megint, beszélgettek. A leszálló esttel gyérült az utcai zaj, a hűvösödő levegő a borhoz is kedvet hozott. A kertek sokféle virágillata felszállt, a bor szőlőszagával bódító eleggyé keveredett. A fiú a fejében érezte a néhány pohár italt. Igyekeznie kellett, hogy a beszélgetést követni tudja, és oldott figyelme ne kalandozzon tettségére szerint. Ahogy elnézte az asztal körül a négy embert, meghökkenő hasonlóságot látott rajtuk. A férfi a sógorára, a nő a nővéreire hasonlított. Bár az is nyilvánvaló volt, hogy a nő a férfit, és a nővére a sógorára. Így mindnyájan egymásra is. Holott legfeljebb annak a régi megfigyelésnek lett volna szabad igaznak lenni, amely szerint férj és feleség hosszú házasság után nemcsak egymás szokásaiból, hanem arcvonásaiból is felvesz egyet-mást. Annál is inkább, mivel mind a négyen alapjában véve vadidegeneknek tekinthetők, nincsenek közöttük vérségi szálak. A fiú azt hitte, az italtól látja mindezt. Az azonos szabású, keményre vasalt fehér ing a két férfin mégis az előbbi benyomását erősítette meg. Akkor is, ha a rövid ideig tartó látomást most már tudatosan sem sikerült felidéznie. Jól emlékezett a nővére elbeszéléseiből, hogy legénykorában mennyire szeretett volna fehér ingben, nyakkendősen járni a sógora. De abban az időben még nem is igen volt rá mód, és öregedő anyja se tudta már kedve szerint tisztaféher, ropogósra vasalt ingben járni. A mosáshoz már nem hajlott a dereka, a vasaló faszenétől főfájást kapott. Más fiatal házas férjek a kedvenc ételeiket sorolják fel az asztalhoz, a sógora egyedül a fehér ing iránti igényét jelentette be. Míg a két férfi ingen tűnődött, az asszonyok külön szálon futó beszélgetésén a vendég férfi válasza szűrődött át sógora valamilyen kérdésére:

— Bármilyen lenne is, de a pénz több, az a fontos. Majdnem úgy jártam, hogy a fiam többet hoz haza, mint én. Pedig szinte még takonyos gyerek. Még jó, hogy találtam magamnak új helyet. Azt mondom én, mindenny már nekünk, vihetek haza ötezetet is, nem 'udunk mi már élni a pénzzel. Azt mondja a múltkoriban a fiam: aki csak dolgozni tud, az csak félemben. Megöregedtünk a negyvenegy-néhány esztendőnkkel.

— Eleget ittál, apjuk. Ne akard, hogy más is veled búslakodjék. Mi okunk lenne rá? — kérdezte a felesége, majd fordított a beszélgetésén: — Szép a leanderetek. Mindig akartam kérni, de az ilyes-

mivel sosem értem rá bibelődni. Nem féltetek éjszakára kint hagyni? — most már hidegek jönnek.

— Az első fagyokig kiné maradhat. Megszokta már... Most viszont nem kerülőd el, hogy levelet vigyél hajtadni. Vízrel elárasztott homokban, vagy egyszerűen vízben kigyökerezetheted. Meglátod, nincs veled sok gond. — A fiú megértette, hogy a nővére bontja az asztalt, és abban a reményben invitálja a leanderbokrokhoz barátját, hogy ez kezdete lehet a búcsúzkodásnak. A fiú velük tartott, segített egészséges, friss leveleket válogatni. Később nem emlékezett a történetek miatt, vagy már akkor sem szerette a leandert. Évek múlva a bokor száraz arisztokratizmusa volt idegen tőle. Földközi-tenger melléki eredetéből a bőrszerű levélén, félg telt virágán, szeszélyes vonalú szirmainak kényességén és vízhésgén kívül nem őrzött meg mást. A leveleivel valósággal szűrni lehetett, harciasan is meredeztek a gallyacsokokról. Bármily sokra is tartották magukat, valódi lombotokat mégsem alkottak. Életelen keménységük ellentétje volt a fehér szirmok nőies, nyeltes tátogásának is.

— A mi falunkban csak néhány módosabb parasztnak az udvarán állt ilyen, még lány koromban, meg egy öregasszonynak az erdő alatt, akiről az a hír járt, hogy vajákos. Azt mesélték róla, ezekkel a hegyes levelekkel végzi az elhajtásokat, mert ettől utána csillapodik a vérzés, begyógyul a seb — mondta az asszony.

Mire a leveleket befőttesüvegbe rakták, vizet engedtek rá, a férfiak is felkászálódtak.

★

A bor ellenére sokára aludt el. Inkább élénk és zaklatott volt, nem, mint ahogy a bortól várta volna: homályos tekintetű és álmos. Megvárta, míg a falun túl, a szomszéd szobában minden elcsendesedik, aztán felkelt. A közvetlen szomszédtság izgatta. Lehetetlennek találta, hogy akivel éveken át megosztotta titkait, azzal aznap nem váltott két kitarukozó szót sem; pedig most is csak egy fal választja el őket egymástól: közel egymáshoz, mégis elérhetetlenül. Nagyobb, tisztá papírlapot vett elő. Hosszában maga elé fektette, középtájon húzott két párhuzamos vonalat, közel egymáshoz, majd írni kezdett.

„A fiú nővére, a lányra és a holnap utjára gondolt. Már délelőtt is emlékezetében motoszkált az a történet, amit még évekkal ezelőtt, egy ilyen estén mesélt a nővére:”

„Akkoriban mindenki akart valami lenni. Ő fizikusnak készült, én kémikusnak — ez így ma túl iskolásan és naivan hangzik, de abban az időben mindenkij így tervezte. Ő elérte célját, fizikus lett, talán csak azért, hogy ezzel is bebizonyítsa, mennyire szeret. Én akkor még — egészen biztosan állíthatom — nem szerettem. Együtt terveztük a pályánkat, az életünket, de a barátságon kívül mást nemigen éreztem iránta. Tán még barátságos sem, legfeljebb a ragaszkodása miatt megszoktam, és a többi osztálytársammal nem is igen beszélgethettem arról, amiről velem. A Szovjetunióba került, majd Dubnában dolgozott. Levelet gyakran írt, de túlságosan hosszú ideig éltünk távol egymástól, hogy levelei érzelmi szempontból bármit is jelentenek, tekintettel az előzményekre is. Nem beszélve arról, hogy én már a középiskolában elmaradtam mellőle apám miatt. Más lehetőségem nem volt. Férjhez mentem. Férjemmel jól éltünk. Még az esküvő után is kaptam leveleket. Meg akart tartani barátjának — mint írta. Egyik levelét a férjem elolvasta; a hang túlságosan egyértelmű volt: meg kellett írnom neki, ne küldjön több levelet, ha valóban a barátjának tart. Évek múltán mégis érkezett tőle még egy, szintén a Szovjetunióból. Még mindig szeret, látni akar, elbúcsúzik tőlem, aztán nem zaklat többé.

„A nővére a ki nem mondott kérdésre, a kérdések sorára gondolt, amit ott érzett az öccse nyelvén. Összesűrűsödve, egybefolyóan vonult el előtte az élete. Voltak pillanatok, amikor kislányokra lekerelkedett, zárt egészként levált későbbi éveiről, és ilyenkor nem ismert magára, nem találta a kapcsolatot későbbi önmagával, miközben érezte, hogy a szálak felderíthetőek lennének.”

„Akkoriban mindenki akart valami lenni. Fűjtük a csasztuskát: »Van, akinek nem tetszik a mi tanulásunk, nem akarja, hogy iskolába járjunk«. Alig értetük, kik is azok, akik nem akarják, és miért nem akarják. Apánk abban az időben kezdett elszóllanodni. Kiállt a küszöbre és a sötétségbe bámult moccanatlanul. Ettől jobban félttem, mint azoktól az ismeretlenektől, akik nem akarták, hogy mi iskolába járjunk. Később, ha lezárult lehetőségeimre gondoltam, mindig apám ajtóorlaszoló makacssága jutott eszembe; felnőtt koromban is néha azt hittem, azért nem tanulhattam, mert ő minden este ott állt az elcsöndesedő ház ajtajában és a sötétségbe bámult. A makacssága miatt megbélyegzett ember lett. A makacssága miatt, semmi má-

sért, mert mi volt nekünk a szegénységen kívül. A juttatott föld úgy kötötte, mintha az ősei ki tudja hányad ízigen csak azon gazdálkodtak volna. Mindegy már. Minek kérdezni? »Mebékélni, megbékélni, a kerttel, virágokkal.« Emlékei áradatában összeálltak, elválaszthatatlanul követték egymást az évek. Mindez zsondítóan hatott, s észrevétlenül elaludt, mint már annyi korábbi estén.”

kíváncsiság hajtotta-e, vagy a házasság megszokottságában vágytam valami újra, nehéz lenne megmondani. Megírtam, hogy várom. Mivel nem dolgozom, meg tudtam oldani, hogy férjem munkaideje alatt alkalmas órában a lakásunkra hívjam, ide ebbe a házba. Megérkezett, szörnyű állapotban volt. Bevallotta, hogy sugárzást kapott. Nem is értettem, hogyan engedheték el a hosszú útra. Még látni akart, mielőtt meghalt. Amikor elutazott, éreztem, hogy szeretem. Nem láttam többé. Nem telt bele fél év, és értesítést kaptam, hogy a Krím-félszigeten, egy szanatóriumban meghalt. Az értesítést érthető okokból eltéptem és elégettem. Tartottam tőle, hogy férjem véletlenül is ráakadhat, ha elrejttem valahová. Ezért nem tudom neked megmutatni. Azóta már bánom, hogy eltéptem. Nem maradt róla fényképem sem, és egyetlen tárgyi emlékem sincs tőle... Hát ez az éntörténetem” — fejezte be a nővére. A fiú most sem tudta pontosan, hogy mit kezdjen ezzel a történettel.”

Miután letette a tollat, még egyszer elolvasta a két párhuzamos és egyidejű szövegsíkot. Úgy találta, hogy megfelelő, és, hogy ezzel még valamit kezdenie kell. Lehet, hogy egyszer talán, még novellát kanyaríthat belőle, ha eljön az ideje. A papírlapot az elválasztás mentén gondosan felébe hajtotta, és amit még sohasem tett, szándékosan, megőrzési céllal egyik könyve lapjai közé helyezte.

★

Másnap korán kiállt az út szélére. A nővérenek azt mondta, várnak rá az osztálytársai; búcsúcsavargást rendeznek, mielőtt szeptemberben végképp szétszéled a társaság.

Teherautóknak és személygépkocsiknak egyaránt intett, ha éppen hosszabb ideig kocsni nélkül maradt, gyalogolt. Jó volt az is, ha otthagyták; nem függött senkitől és semmitől — legkevésbé attól a tiztől, aki lassítás nélkül elhúzott mellette —, mert nem sietett sehová, csak sietett, s a tizenegyedik úgyis felvette. A személygépkocsikban jó volt a gyorsaság, a teherautók platóján a szabad ég, úgy tűnt számára, mintha a napot spárgával maga után húzná: a nap úgy szaladt fel az égre, mintha lángoló papírsárkány lenne. Sokáig csak a mozgást élvezte, a sebességet, mindegy volt, merre mennek, akik felvették. Sokáig nem tudta, hová igyekszik. Az egyik teherautó sofőrje aztán az épülő vízlépcső nevét mondta, amikor fékezett mellette. Amint elhelyezkedett a vezetőfülke mögött, szélárnyékban, a vízlépcső nevének hallatán kezdte azt hinni, valóban készült valahová, éppen az építkezésekhez, s olyan érzése támadt, mintha ott valóban várnák.

A kocsi a falu közepén, a kocsmá előtt szállt le. Ebédidő volt, a kocsmá árnyékos udvara megtelt ivókkal. A sör elfogyott, a csizmas, fakókákra mosott overálos férfiak apró üvegekből itták a „bepecsételt” pálinkát. A csizmák körül szép számmal heverték a kupakok. A fiú az egyik munkástól megkérdezte, merre találja az építkezést. A férfi ránézett — borostája több napos lehetett —, hüvelykujjával ügyesen lepattintotta a decis üveg kupakját, aztán az egyik utca irányába mutatott. A fiú, kiérve a faluból, sokáig kukoricatáblák között botorkált, míg a kukoricás széle felé felvonulási épületeket fedezett fel. Arrafelé tartott, ám mielőtt a kukoricatáblának vége szakadt volna, kerítés állta útját; a kukoricás a kerítésen túl is folytatódott.

A kerítésen éppenséggel átmászhatott volna, mégis jobbnak látta, ha mellette haladva bejáratot keres. Nem sokkal később sinpárhoz ért. Itt a kerítés megszakadt, és csak a sínek másik oldalán folytatódott. A kerítés ettől teljesen haszontalannak tűnt, mert a talpfákon bárki besétálhatott az építkezés területére. Közel és távol egyetlen lélek sem látszott, gyanakodva, hogy rossz helyen jár, haladt előre. A töltés magasságából hamarosan felfedezte jobbról a folyót. Letért a sínekről, a folyó felé tartott, hogy közvetlenül a parton haladva ráakadjon a gát építésére. A folyó mellett, éppen előtte, nem túl messze, betonépítmények, csupaszastraverzek, deszkaszaluk álltak ki a földből. Amint egyre közelebb ért, felfedezte, hogy amit lát, az nem az alapja valaminek, hanem talán már a teteje. Fantasztikus méretű munkagödör tárult fel előtte minden lépéssel, fokról fokra. Körös-körül csend volt, semmi sem mozdult, az építkezésen egyetlen ember sem dolgozott az ebédszünet miatt. A gödör szélén állt, és teljesen elbizonytalanodott a méretektől. A kész és félig kész építmények mintha szétlőttek volna maguk körül a földet és kiemelkedni készülének. A vastraverzek, mint kibúvó hajtások törekedtek fölfelé, az állványok megpattanni, lehullani készültek. A fiú szinte kívánta, hogy valami mozduljon. A gödör mélyén játékszernek tűnő daruk, meg néhány teherautó, azonban mozdulatlanok voltak.

Letelepedett, kedvtelve és sokáig nézelődött. Már szállingóztak visszafelé a munkások, amikor a jegyzetfüzetét elővette:

„Tudta, hogy a lány mit fog mondani. Persze, nem szó szerint, de valami efféle sejtett: ennek az egésznek nem sok értelme van. Mielőtt azonban a lány megszólalt volna, a lány szeme fehérréjén az iriszen áthatoló fényt fedezett fel. A lány szemhéja megrezsent, a látomás eltűnt. Kissé oldalra állt az ablakhoz, attól lehetett a különös fényjelenség. Majd ismét teljesen váratlanul, ahogy a felhő mögül kibúvó hold sugara szalad végig fehérmárvány padlózatú termeken, tört át a fény az elülső szemcsarnokban, s az irisz külső, sötétebb kék gyűrűjéről nyalábban szétszívódott a lány szeme fehérréjének árnyékában lévő, fiú felé eső részén. A jelenség játékos és misztikus, ijesztő és leleplező volt egyszerre. Az élő test pillanatnyi hibája — annak is vélhette — és a kielemezhetetlen és eltűnő fény virgonc szeretlensége megütközést és csodálkozást, önmagát feledtető kíváncsiságot és értelmezési kényszert váltott ki a fiúból. Most a lány nem mozdult, figyelhette egész hosszan. A kék szem és a szökéses átlátszó üvegmodellként állt előtte. A várt és szinte szó szerint elhangzó mondat már nem érdekelte.”

Ha föl nem fedezik, bizonyos, hogy még nem teszi el jegyzetfüzetét. Egy férfi jött feléje, szintén csizmásan, overálosan, mint ahogyan a kocsmá előtt látott munkások. Anélkül, hogy megkérdezte volna, kicsoda és mit akar, egyszerűen elzavarta a fiút.

Ismét az országúton állt, s azokra a srácokra gondolt, akiről a rádióban hallott napokkal ezelőtt. Az újjáépítés híreire tömegével indultak a Felső-Tisza árvíz sújtotta területeire a vele egykorúak. Hangosan megkérdezte magát: „Nekik vagy nekem volt szerencsém?” Válasz helyett leírandó sorokat mormolt magában: „A fiú ott ült a vízparton, háta mögött a vízlépcsővel. Szemét elvakította a folyó apró fodrozódásán szilánkokra törő napfény. Kezével eltakarta szemét. Arra gondolt, mindent tud, csak még várnia kell. Az lesz a jel, amikor első ízben sikerül megírni a lány szemén a fényt”.

A stoppot ünta, abba akarta hagyni az egészet. Évekkel később, férfikora idején az utazás fordulópontot jelentő pillanatát pontosabban meg tudta ítélni. Világosan látta — mert ebből a jellemvonásából sok mindent megőrzött később is —, hogy érzelmei vonzódtak azokhoz a miniatűrökhöz, amelyeket gyerekkora és rövidke ifjúsága éveiből előbányászott, mert ezek az emlékek minden feltámadás alkalmával újabb részletekkel gazdagodtak, finomabb szövésűek lettek. Mégis, a mozgásigénye, amiről azt hitte, hogy az esze, azt sugalmazta, hogy inkább történetet akarjon, a maga történetét, egyértelmű tetteket, követhető cselekménysort; a miniatűrök helyett az az ikon szélén körbefutó élettörténetet, középen egy világos fogalmazású portrét, minden vonás határozottságával. A raffaeli árnyalatokban titkon kedvét lelte, mégis az adott pillanatban szeretett magáról harmadik személyben és múlt időben beszélni, hogy az idő mozgásával kierőszakolja a cselekményt. Ilyenkor „a fiú”-nak szólította magát. Ebben kedvét lelte, es nem vette észre, hogy az ikonkor helyett a Raffaelo-kort éli ezzel is, mint az emlékezővel, miközben az előbbire vágyik. Később jól tudta, hogy ifjúkori lehetőségeinek ez az észrevétel volt a titka, mert kitágította az időt és szabadon járt-keljt benne, anélkül, hogy ez feltűnt volna önmagának.

Már sötétedett és biztos volt benne, hogy egyetlen kocsni sem veszi fel. A távolban város fényei égtek. Míg gyalogolt a város felé, prédikatív rilkel szövegemlék nyomán, kérdéseket fogalmazott magában:

„Sem árvíz, sem országút, sem erőműépítés, hanem valami más. Lehetséges lenne, hogy köznapian egyszerű dolgok inkább? Szerelmesed szemében a fény, öregasszonyok arcán a ránc. kádban leander, benned az emlék, ami átkanyarog egyszerű cselekedeteiddel telő napjaid között?

Lehetséges lenne, hogy újra kellene olvasnod mindent?

Lehetséges lenne, hogy az idő hámjába befogva magad, elhagyva a könnyű lebegést, megélnél mindent, amire vágysz, s annál többet is?

Lehetséges lenne, hogy ezek után lennél kész országútra, árvíz ellen, erőműépítésre?

Lehetséges lenne, hogy csak mindezek után születhetne néhány jó írásod?”

Ekkor biciklizajt hallott a háta mögött. Sietve befejezte, mintha pontot tenne a képzeletbeli írás végére: „Mindez bizony lehetséges”. Megállt, bevárta a biciklist. A sötétben nem vehették jól szemügyre egymást, mégis, ahogy pár szóból kölcsönösen megértettek mindent, nem zavarta őket a sötétség. A biciklis elmondta, hogy itt a közelben áradt egy eddig ártatlannak hitt folyócska, és összedöntött néhány vízparti házat, köztük a barátját, azt építik; talán már vasárnapra be is fejezik. A fiú kevesebbet tudott mondani: a városba igyekszik a vonathoz, talán eléri az utolsót, s reggelre otthon lehet. A biciklis felültette a vázra, bekarikázott vele a városba, egészen az állomásig. Amint letette a lábát, megtántorodott, kis híján elesett.

A bicikliváz nyomásától teljesen elszibbadt a jobb lába. Fájó, bizsergő csonkot érzelt a talpa helyén. Fel órába is beletelt, míg életre masszírozta a combját, lábszárát.

Vonat csak hajnalban indult, s mikor végre elindult, a fiú rögtön elaludt. „Az ajtó egészen könnyen kinyílt. Így csak álomban nyílnak az ajtók” — gondolta még. — „Hangot ez sem adott, ellenállás nélkül, szinte a kilincs érintése előtt feltárult előtte. Itt kell lenniük, máshová nem mehettek, másokkal nem járnak össze. A nappaliban és a hálószobában nem talált senkit. Benyitott a konyhába. Ennek az ajtaja éppoly könnyen nyílt, mint a lakásé. Az asszony, akinek a leanderleveleket adták, szétvetett lábakkal feküdt a heverőn. Próbálta visszatartani magában a hasonlatot: mint a szétfeszített lábakkal boncoláshoz kigombostűzött béka. A kövön, lavórban vízzel elegyedve nyálkás, vérfekete valami úszott. Nővére, kezében a felmosóronggyal a követ törölte. — Így találtam, ahogy benyitottam hozzá — nézett fel, még mindig a felfedezés döbbenetével. A kalauz riasztotta fel. Szétnézett a kupében, a hozzá hasonlóan dideregve cihelődő embereken. Míg álmosan a jegyét kereste, majd átnyújtotta a kalauznak és a lyukasztó fémje kattant a jegykartonon, emlékezetén, mint a vonatablak mellett elfutó távirópóznák, egy rég olvasott verstördék suhant át:

„Az egész nem igaz; — álom.
Fekszem és kitalálom.
csakhogy valami fájjon.”

Tamás István:

Kötéltánc

ráng

ring
ernyed és feszül
arcodba röhög
s futva menekül
rémülten ri
vacogva kívül
s tajtékban belül
hitedre hág
s velődbe merül
pontba zsugorodik
s a világra kerül
előtted áll
s hátad mögé kerül
kerül
mibe kerül
Míg helesorbul
rokkán
a szeletelő elme

Kesely

lábú

hamar-dalok hátán
madár-könnyek
felhőszakadása
áztatott át
s tarkómba harapott
a nyilas dél
mikor a vágták
szilaj csodáit
indultam menteni

A történések vitás
jelenéseire
leszegett fejű fordulók
feszültek
s hátukon
hasított szíjak nyomával
szalonnás földék
rakták le elem
maradéktalanul
kegyelmeiket
S a meghokrosodott
jegenyek árboacán
ágaskodva
magába meredt
a táltos-nyerítés

Bal

oldaladra

feküdj
ha éber álmod akarsz
Fenekednek a fenevadak
leselkednek
dúvadak a nyájra
Veszejtő dudva divatokban
terpeszkedik
a mormota-közöny

Zsákok kibújó héhelyszögeit
megirigyelt sünök
gömbölyödnek
s vackolnak be
a tévedések kétes
padnalába
takarózva
tobzódó trombiták
takarodóival
Pányván a herélt
inametszettek lásd
csak szivedre dölve
hallhatod ereid
ébresztő dobpergését

